

BIBLIOTEKA

Zakl. Nar. Im. Ossolińskich

XVII

3,176

*Suboccat ad Chron.
1678.*

que: antq ad defensionem
tam dertera que in questis

Sub

in

in

He

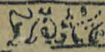
O Salomonie
Ryskińskiej
Kronika rodzima
warszawska

N° 10 2 r. 1872.

Wojciech w Bibliotece Warszawskiej
1842 miesiąc lipiec.

1618

PROVERBIORVM
POLONICORVM

A

SOLOMONE RYSINIO
COLLECTORVM

CENTVRIÆ

DECEM ET OCTO.

96023

LUBECA AD CHRONVM.

In Officina

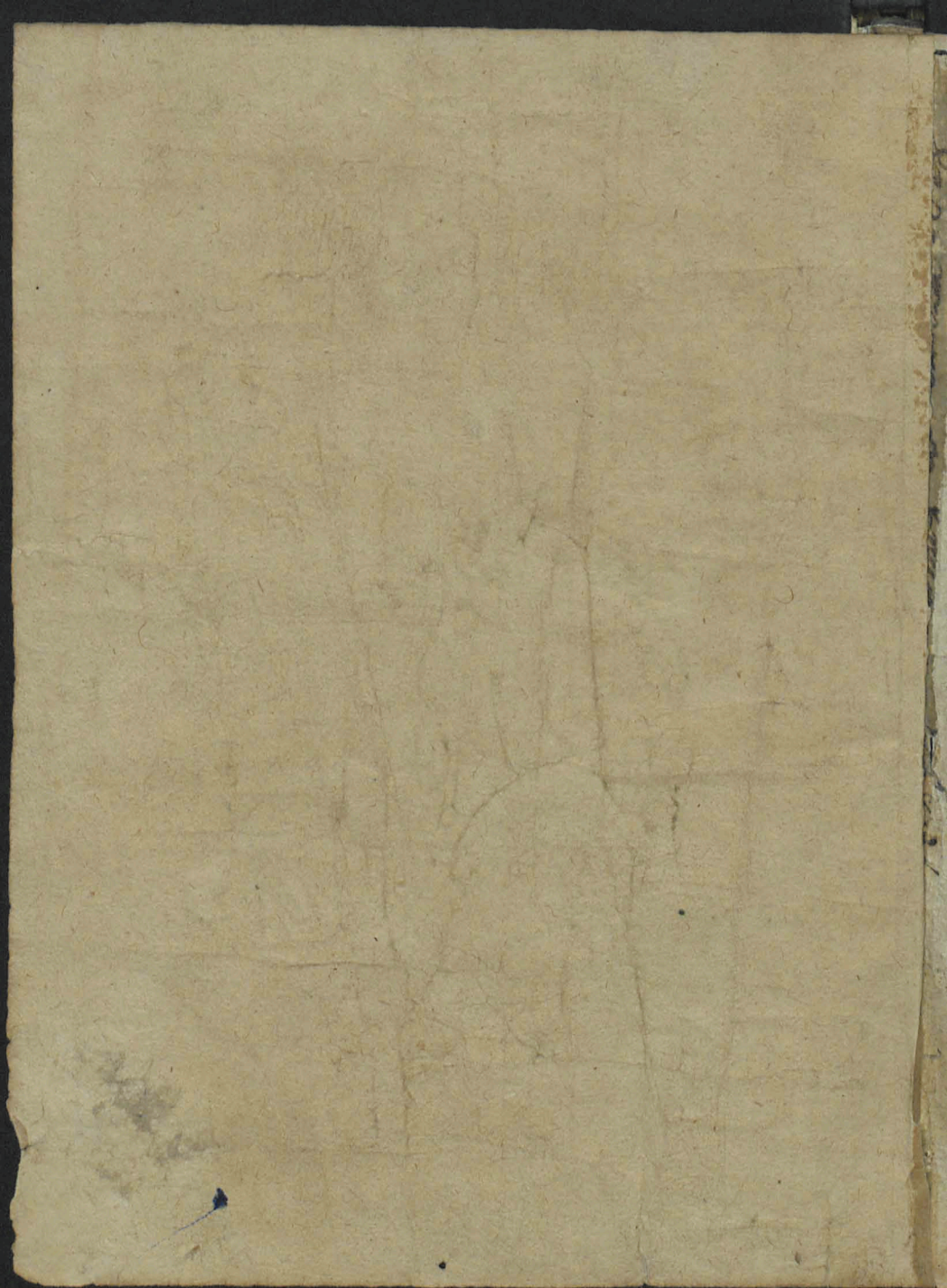
Petri Blasi Kmitæ.

96023

An. Dñi. M. DC. XIIX.

Decembribus horis.

PROVERBIORVM
POLONICORVM
CENTVRIA PRIMA.

2814

A.

A Biało : biało. A czarno : czarno.
Abo moy grofz nie grofzem :
A golono : golono. A strzyżono : strzyżono.
Abo moiá gębá cholewá :
Abo piy / albo sie biy. Aut bibe, aut abi.
Aboś nie slyfzał / kiedy w liśi ogon trąbiono :
Aboś tu po ogień przyfiedł :
A moiá Kárcerá gdzie : táni gdzie ia konie ząwiozły.
A náfzy w chroft.
Amiel / sie táni miefzłanie / gdzie iadáia / á nie feydáia.

10

Ami barná / áni igneł.
Ami be / áni me. Ne gry quidem. *Prover. Grec.*
Ami mie táni / áni mie sám. Lupum auribus teneo. *Terentius.*
Ami ná wśi / áni w mieście / nie trzeba wierzyć nicwieście.
Nec cras nec heri, nunquam credas mulieri.
Atóž náfz żywor / wseydawfzy sie umrzeć. *Quis rale Hungar.*
A te Rabbi, á za pletem drabi.
A wrymem sie octnal / áno iuż dzien / á wśfzy w bialey zbroi.
Interim ego experrectus sum. *Prover. Grec.*

B.

B Abá z wożu / kołom lżej.
Bábá lecac ze wśchodu woláta / co dáley to gorzey.
Báránie me mac wodą.

A XXXI CHARLOVSKA B. Barj

XVII - 3176 - III

Prouerbiorum Polonicorum

Bez rybnostwo/ niźli rybno.

Bez te też słońce przed naszymi wrotami.

Bez je dobrze/ kiedy źle sypie zlamie.

Bez ciebie miał/ ale trzeba żebyś pocierpiał.

Bez przyczyny/ nie szukaj dziedziny.

Bez pieniedzy do Miasta/ bez soli do domu.

Bez lepcą na woz/ bez wiosła na wodę / bez ostrog na konia / nie

Bez prace/ nie będą kolacje.

(wsiadaj.

Bez wieści przygody przypadają.

Bezpiecznie myśli biegać/ gdy Kotą domą nie mają.

30

Bez wiosła na morze,

Bieda starości/ wszyscy cie żądamy/

Utedy przyjdzieś to zaś narzekamy. Senectutem, vt ad-

ascantur, omnes oprant, eandem recusant adepti. Cicero.

Senectutem quam diu abest, quilibet exoptat, eandem post-

quam venerit, incusat.

Menecrates.

Burze Wilt y liczone. Non curat numerum lupus.

Maro.

Biega z nim by z wilczą sforą po kłodzie.

Bez strzela.

Bez płac/ wcietaj a świadc.

Biada tej Kokoży/ na ktorej Jastrzab łowi.

Bez Tytlu Igarze,

Bez Mroczku Żydy.

Bez ciebie bit/ iako święty Wit.

40

Bezje Cochą/ boć ich trochę/ y tá płochą.

Bitemu psu/ tylko ty wskazać.

Terretur minimo pennæ stridore columba.

Vnguibus accipiter saucia facta tuis.

Ouidius.

Beznieka rzecz nie ma odpowiedzi.

Inuillis quaestio soluitur silentio.

Beznow wśędzie pełno. Stultorum plena sunt omnia.

Bliźna

Centuria Prima.

Bliższa kossulá niź kábat. Genu iurá propius.

Bity płácje. Dolor facit disertos.

Bog wysoko/ á przyiaciel dáleko.

Bogá mieć w reku/ á zbáwienia nie wprosić?

Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

32. Genes. 26.

Bog troyca lubi. Numero Deus impare gaudet.

Maro.

Bogu słuź; á Diabla nie gnieway.

Łągiello K.

50

Bogátego pokutá / w bogiego łáźnia.

Błogostáwienstwo rodzicow/ wiele moze.

Bie na bárk.

Błogo temu przy dworze/ komu domá plug orze.

Bogáty zá w bogiego nie płáci.

Bogáty sie dziwuie/ czym sie zebrał gnáruie.

Bogáty sie dziwi/ czym sie chudziná żywi.

Bojac sie Wilká do lasá nie isć.

Brát umrze drugi zostánie.

Brodá iák w Proroká/ á cnotá iák w drabá.

Cum faciem videas, viderur esse quantius precij.

Terent.

Brzegowi poderwánemu nigdy nie dufay.

60

By był Wilk nie seydał/ iuźby był dawno zá gora.

Bylismy tu byli/ ále nie utyli: y wy tu bedźciecie/ á nie utyicicie.

Być kózie na wozie.

By nie cudze plátki/ nie miałby kráwiec kárwátki.

By nie przygody / bylby swiát iáko gody.

By nie mroz ná źle pokrzywy/ bylby ten fast záwisse żywy.

By ná psie raz.

By muchy ná miód.

By pies ná sienie/ sam go nie ie/ á krowie go nie da.

Canis in praeseptio.

Prouerb. Grec.

Był Wilk w siećci/ y przed siećcia.

Vulpes iterum laqueo non capitur.

Suidas.

70

Prouerbiorum Polonicorum

By to było / Pánu Bogu miło / namby sie nigdy nie przykrzyło.
Bywšy źle zeprowáto sie. C N. Rey.

Boskiey náтуры zátrawa / iednym bierze / drugim dawá.

Bywšy z Dycá Kuchárzem / záchciał teź być Malárzem.

Byś swoemu psu y noge wciał / przecie on zá toba popędzie.

By wrobl ná stodole.

Bywał Janek v dworze / wie iáko w piecu pála.

By Pánnám nie dżięci / Solnierzom nie stráž / Urzednikom nie licza

Biádá temu domowi / gđzie krowa dobádá wolowi. Cbá/ré.

Bywšy w Ruśi / do domu musí. 80.

Bywšy v ludzi / będzie y v nas.

By koń o swey síle wiedział / żaden by ná nim nie siedział.

Bywały / byl trzykróc ná Bęstřicu / á czwarty raz ná Arępaku zbisal

C.

C Zapłá zá Bieret.

Czá Cantorze Mistrzá. Honores Grandes.

Co wczás / to znás.

Co wczás / to dobrze.

Czáśu woyny / y czásu powietrza / naywiecey nowin.

Bellum pater omnium.

Prouerb. Grec.

Co Bog dał to w kóbiáłkę.

Co sie prętko wznieci / nie dlugo świeci. *Quod citò fit, citò perit.*

90

Co kray to obyczáy / Saus cuiq; genti mos.

Cłowiek Boże igrzysko. *Dij homines ut pilam habent.* Plautus.

Chłop má być iáko násiękány kiy. *Forma viros neglecta decet.*

Czego sie z rázu skorupá nápie / to sie z niey potym nigdy nie *Coud.*

wymyie. *Quod noua testa capit, inueterata sapit.*

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem, *Testa diu.*

Co sie wpiecze to wtróy. *Presentibus utere.* C Horatius.

Cicha wodá brzezi podrywa / Qua flumen placidum

est, forsan latet alius vnda. Cato.

Cnotá

Centuria Secunda.

Cnota w czerwieni chodzi. Rubor est virtutis color.

Chleb z sola z dobra wola.

Czapka/ chlebem y sola/ ludzie sobie ludzi nierwola.

Czyja skoda/ tego y grzech.

100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA SECVNDA.

Czudoba cnoty nie traci.

Choroba nie piastuje.

Cnota y pokora nie ma miejsca w dworze.

Sinceris & simplicibus vx semper in aula.

Co na sercu w trzeźwego/ to na ięzyku w picianego.

Quod in corde sobrii, id in ore ebrii.

Co musisz / czyni z chęci.

Co sie stalo/ rozstac sie nie moze.

Quod factum est, in factum fieri nequit.

Co z oczu to z mysli. Quod procul ab oculis, procul ab animo.

Czego oko nie widzi/ tego sercu nie zal.

Co sie tyso wrodzi/ tyso zgynie.

Cudze rece lekkie/ ale nie wyteczne.

Leues sunt alienar manus,

sed inutiles.

10

Cnota noga zlamala / z Prawdy dno wypadlo /

z Pokorze w dworze juz barzo nadbladło.

Czosek trzy kroć przesadzony obraca sie w trucizna.

Cieška boleść/ gdy sie chce iese/ niebezpieczna/ kiedy iedzo a nie dadzo

Czlowiek tak/ a Bog inaczej. Homo proponit, Deus disponit.

Chromy chce daley skoczyc/ a slepy widziec.

(Hieronymus.

Co glową to rozum.

Quot capita, tot sensus.

Terentius.

Co Pánek

Prouerbiorum Polonicorum

To Pánek to dzbánek.
 Cygan dziećmi świádczy.
 Chart pokorny/ ogarż łákomy/ wyzej zwádlivy.
 Co wiedzieć iáko bierá pádnie.

20

Czy Byczet tego byczet/ byle náše cielatko.
 Chuda sárá/ sam Pleban dzwoni.
 Chłop noši proch/ á Pan Bog kultki.
 Co zá Czech/ słowo trzymáć?
 Chudzińo z Kleparza/ niechci Bog przysparza.
 Chłopieta nigdy nie rosta.
 Chodzi iáť owieczka/ á tryksa iáť Báran.
 Co zá sáfáset/ wráćac się ná swe legowisko.
 Chceśli przypaciela strácić/ pienedzy mu pożycz.
 Co drugiemu daś/ tego sam nie maś.

30

Ciejey winien co złe rádzi.
 Ciejsza przywoda od swego.
 Czasci Drzednicy szkoda wšysey.
 Co śmieś rádzić/ śmiej sam czynić.
 Patere legem quam ipse tuleris.
 Co się nágodzi/ schowác nie szkodzi.
 Co choroba/ to Doktor.
 Co Diabeł zgubi/ to my znajdziem.
 Co tobie nie miło/ tego drugiemu nie czyni.
 Quæ tibi fieri non vis, alteri ne feceris.
 Ciagnie do siebie/ by Magnes żelázo.

Charondas.

Trahit ad se vt Cæcias nubem.

Prouer. Græc.

Cudzemu psu/cudzemu koniowi/ y cudzey żenie/ nie trzeba dowierzac

40

Ciejski sasiad we wsi/ w domu/ y ná wożie/ ále náciejszy w łozku.
 Czas octu zá piecem pilnowác.
 Cena w mieśket nie idzie.

Chytem

Centuria Secunda.

Chylem boremy czarnym błakiem.

Co otrok to otrok / a co murwa to murwa.

Cudza pszenice ogania / a iego wroble pnia.

Czego Panowie nawarza / tym sie poddani poparza.

Quicquid delirant Reges, plectuntur Achivi.

Horatius.

Cztery nogi biale / piata lysina / iesli Kon dobry / wielka nowina.

Chłopi na wosi / a zacy w szkole odmianie Przelozonych barzo radzi.

Chłop radby co tydzień Woyta / co miesiac Orzednik / a co rok
inszego Pana miał.

50

Cztery katy / a piec piaty.

Co w swoich śmieciach / to nie zginie.

Czofnet ma glowe biala / a ogon zielony.

Czci gory / lasy / mosty / chcefli miec grzbiet prosty.

Czas z czasem / czas za czasem / czas przed czasem / czas po czasie /
wszytko sie z czasem mieni.

Tempora mutantur, & nos mutantur in illis.

Co wino radzi pijaia / a tuste kaski iadaia /

Nie zbiora tacy pieniedzy / owsem zarosse beda w nedzy.

Qui amat vinum & pingua, non ditabitur. 21. Proue. 17.

Qui voluptati obsequentes sunt, dum viuunt, haud multum
heredem adiuuant.

Terent.

Cześ przyrodzenia nie mieni.

Co małym prażkiem do ksiąg wleci / tego nawietszym wolem nie

Choc ubogo / byle chedogo.

Cwycigniesz.

Czego nie warzyć / tego szkoda y zarbować.

60

Cudnie kiedy gra / a kiedy przestanie ieszcze cudniey.

Chybaby lya poschly / konopie grad potrukt / a przez Subienice
woda ciekla / tedyby nie wisial.

Chrzan sie chlubil / dobry ia z miodem / A miod na to / kat cie prosi
dobry ia y bez ciebie.

Co mi po studni / kiedy sie z stołu napije ?

Cum

Prouerbiorum Polonicorum

Cum tibi sufficiant cyathi, cur dolia quaeris ?

Ciagnie Willkã przyrodzenie do lãsã.

Naturam expellas furca, tamen vsque recurret.

Horatius.

To sobie Ziemiãnin nãgotuie / to mu Senator zie.

Ciagnie sie zylã / gdzie sie nãtozylã. Natura trahit ad sua iura.

Chlopska rzecz sãlã iescã / a sãlã piã flãchecka.

Choã pieniãdze wydaß / przecie mießet choway.

To pozno / to prozno.

70

Chlustat / chlustat / aã tej wstaã.

Czuie willkã w życie. Canes vetuli non latrant temere.

To wiedzieã kogo pierwey Willk wie.

To ciãlo lubi / to dusze gubi. Corporis delictum, animi exitium.

Torkã swey mãtki we wßem nãßlãduie :

Suczã swey Pãnicy zãwße trop pilnuie.

Qualis mater, talis & filia.

Ezech: 16.

Qual's hera, talis catella.

Pol. Virgil.

To sie nã rozum wydáia / rãdzi tãcy wpadáia.

Faciunt intelligendo, vt nihil intelligant.

Terent.

To sie rãdzi zãlecaia / nie rãdzi sie ozeniaia.

Omnes qui amant, grauius sibi vxorem dari ferunt.

Idem.

Chlop nã chlopã / kiedy wedle boku plohã.

Czesto z brzegow wylewa / kto dlugie wodze miwa.

Nimia licentia euadet in aliquod magnum malum.

Terent.

Czego kto prãgnie nã iãwi / to mu sen przed oczy stawia.

Somniat ea, quæ vigilans voluit.

Idem.

80.

Chytry by wol.

Vulpes bouem agit.

Suidas.

Ciego niemaß / nie obiecuy.

Chlopã nã Pãnã nie godzi sie wsadzãc.

Czeka / iãk Pãniã dõdza.

Dwa

Centuria Tertia.

Dwa Pan / trzy woysto.

Do czasu zbawek wode nośi.

Darowanemu koniowi nie patrza w zeby.

Dobra psu mucha / a Matyaszowi plotka.

Dobre / długo sie pamięta / a złe ięszcze dłużej.

Dobre daleko slychac / a złe ięszcze daley.

Fama malum, quo non aliud velocius vllum. *Maro. 90.*

Dziwne sprawy Boskie. *Mirabilis est Dominus in operibus suis.*

Dziwnie Bog strzeze niewinnego.

Darek Pana dobrego / czyni sluge pilnego.

Dobremu koniowi przysypia obroku / a złemu wymuia.

Dobrze mowia przy dworze / nie kupia kota w worze.

Spem precio non emo.

Terent.

Dobra chęć stoi za wczynem. *Voluntas reputatur pro facto.*

Drzwi do lasa.

Dzieciol drzewo psuiac / y nos sobie psuie.

Dla tego kowal ma kleščze / żeby go nie wgaralo.

Do Koryntu przysć nie każdemu śnadnie.

Non cuius homini contingit adire Corinthum. *Hovatius.*

100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA TERTIA.

Do starego kozucha / nowe rekawy.

Do swego dyabel kyska miodu wlozyl / a do cudzego dwie.

Dobre z dobrem / a złe samo.

Dobrze to komu sie konie wioda / y żony.

Dalci Bog dary / używajze miary.

Prouerbiorum Polonicorum

Dáletó kęsy záiacá.

Dla ścieżki gościńcá nie opuścżay.

Dom iák Pieńlo.

Domowego złodzieiá/ niť sie nie vstrzeże.

Day Boże w dobry czás mowić/ á we zły milczec.

10

Drogi Diáment/ złotem osádzony

W rostopnym sercu vmyśl vnizony.

Dar zá dar/ słowá zá słowá.

Res vis 7 res porta : Pro verbis, verba reporta.

Dobra kozá ná wrześie.

Dość sárnie ogoná po rzyć.

Ne sutor vltra crepidam.

Dla przyiacielá nowego/ nie opuścżay stárego.

Nouos parans amicos, ne obliuiscere veterum. *Herm. Barbar?*

Dniem láto nie pozne.

Quod parum est, pro nullo habetur.

Aristot.

Dáletó pietá oká. Aliter sues olent, aliter caruli.

Dziesięć Zbroynych v iednego nágiego nic nie wezma.

Day/ álboć wydre.

Dźwiak zá wech.

20

Dano kurowi grzede/ á on ięścze wieże chce.

Dla pokoju te broń nosze/ O ktory cie Boże proffe.

Do práwás przyiáchal / nie z práwem.

Regionis quam in colis, mores induito.

Prou. Graecum.

Si fueris Romæ, Romano viuuto more

Si fueris alibi, viuuto sicut ibi.

Vulgus.

Day to psu co masz ná sercu.

Dáletó gebá od potráwy. Inter os & offam.

Dziádowśka sztuká/ rycze sie wnutá.

Turpis fama datur sapē minoribus.

Ausonius

Do dobrego trudno o kłusáká/ á do złego iednochodniczeť iák tu byť.

Dawidszy

Centuria Tertia.

Dawšy rełomá / biegay nogomá.

Dobrze rádži / kto ludži nie wádži.

Do práwá iednego woru z pieniedzmi / á drugiego z pilnością
potrzebá. 30

Diabeł niechciał być kuchárzem/ furmánem/ y mámká/ ále chciał
być młynárskim wieprzem/ wrzedniczym koniem/ y Kieža ku-
Dwuliczna Kitayká. Chárka.

Dziś pić/ iutro nie.

Dla kesa sławki / iáko trawki / Żołnierz zdrowie wáży.

Dobre záchowanie/ lepsze niż gotowe pieniądze.

Qui profuit multis, hunc tuentur multi. L.Vives. Vulgo.

Bonus Seruarius, facit bonum Bonifacium.

Dzień moy/ wiek moy. / Tota vita dies vnus. L. Vives.

Dziuráwego woru trudno nápchác.

Pertuso dolio nihil infunde. L.Vives.

Domyślifz się kiedy czarny wol ná noge nástąpi.

Dostanie się go o cudzey stráwie.

Dryjá w Szmiglu koniá wygráá / á chłopá obiešono. 40

Dwá za leb/ trzeci do kálety.

Dla zazdrošci/ nie pokáżuy máietnošci.

Propter inuidiam, vela opulentiam.

Domá stroyny / ná wojnie hoyny/ w dworú myšliwy / w kárczmie
zwádliwy/ nigdy nie wšfora.

Dom nie záiac/ nie wćieczje.

Do šieci wpádnie/ kto z głupim krádnie.

Debowa wić/ uczy robić: á Brzozowa/ rozum dáwa.

Dwá rázy Żoná mežá biłá/ raz je ogorki lupił / á drugi raz/ że iáko
blek nie lupił.

Dla tego się Bráćia dziela/ że ieden škodko iada / á drugi gorzko/
ieden štono/ á drugi kważno.

Do Košćiolá trzeba kłusem/ á z košćiolá iednochoda.

Dziecią nie płacze/ Matka nie wie czego potrzebuie.

50

Dobra noc Rozumie/wiesz to Pan Bog/ Kiedy sie z toba ogladam.
Diabel Lwe po Włosku zwozdit/ Lwa Adama po Czesku/ Bog ich
po Niemiecku gromil/ Aniol zaś po Węgiersku z Raiu wygnal.

Dzieciokowi swoy nos nie wadzi.

Dal sie Bog napić/ a Diabel nie dal sie wyspác.

Dobre z dobrym/ a zle samo.

Drzewo ktore strzypi/ dluzey w lesie stoi.

Dwum ciasnio/ a iednemu tak wczas.

Odza.

Dziesiec lisowatych do iednego bialokurowatego na porade cho-
Day Boze wszystko vmiec/ a nie wszystkiego uzywac.

Scire malum, non est malum, sed facere malum, est pessimū.

Dla rany sie nie bic/ dla pochmiela nie pic/ dla france nie oblapiac

60

Dwaj glupich na swiecie/ Pan co niechcarnego sluge chowa/ a
sluga co niechcarnemu Panu sluzi.

Daley Kot trzasnie/ nizli myś skoczy.

Dwor iak dziurawy wor/ nigdy go nie napchasz.

Dla przyaciela naylepiey kutielke kupic/ bo iesli sie mu nie podoba/
tedy ia sam ziesz.

Dwie Tiedzieli kwitnie/ dwie Tiedzieli wysypnie/ dwie Tiedzieli
doyrzewa zboze na polu.

Dobra wieść/ Kiedy nosa iesc.

Dla tego Diabel mady/ ze stary.

Dobry czlowiek nie frasnie sie/ kiedy szubienice widzi.

Lex iusto non est posita.

B. Paulus.

Dziwki iak konopie/ pretko rosta.

Dormi potus & uiues, tam spi gdzie sie wpiesz.

70

Do Kosciota kiedy chceš/ a na Ratuff musisz.

Dawšy cześć/ dayze y wola.

Dziecie za raka/ Matka za serce.

Dobre

Centuria Tertia.

Dobre piwo piy sam/ á zly miód day sám.
Day Boże dobra broń miec/ á nigdy ieý nie wýzwác.
Dwu trzeci rozwadza.

E.

Ez dośc po przecke.

Memento te, Intra pelliculam cerdo tenere tuam. *Martial.*

Zy siáno/ siáno/ mogli by ie Kieja ieśc.

Zy toć kje/ áz ściány schna.

F.

FOrá z Dworá.

80

Slágmá powroz ná stáre.

Fistek zá fistek/ listek zá listek.

Fortel na hárdego/ niedbác nic o niego.

Furman we zlym rázie odrzeka sie swego stanu/ á przyiachawszy
ná nocleg znouu woz smáruie.

Fortunater w mieštek. *Aureum vellus, Suidas.*

G.

GAniac kupić/ á chwalc przedać.

Laudat venales, qui vult extrudere merces. *Horat.*

Malum est, malum est, dicit omnis emptor, sed cum recesserit, tunc gloriabitur. *20. Prouer. 14.*

Gdzie mišo tam oczy/ gdzie boli tam rece.

Vbi quis dolet, ibi manum habet.

Głos ludzki/ głos Boży. *Vox populi, vox DEI.*

Głodnemu chleb ná myšli.

Gromada psow/ śmierć záiecja. *90*

Głos ludzki/zgadza sie z wola Bożá.

Gdzie Rozum z Cnota/dobry skład.

Corśá spráwa niż w Osieku.

Gospodarz powinien wiedzieć o polu/ o gumnie/ y o stáyni.

B 3

Gospodyr

Prouerbiorum Polonicorum

Gospodyni powinna wiedzieć / o kuchnicy / o spiżarnicy / o piwnicy.

Grzechy młodości / karze Pan Bóg na stare kości.

Visitat Dominus delicta iuuentutis, in ossa senectutis.

Głodnych y muchą powadzi.

Glupi kiedy milczy / za mądrego wyjdzie.

Stultus quamdiu tacet, sapiens esse videtur.

Głowa by mać owcą / a rozumu by napłwał.

O quale caput, & cerebrum non habet!

Aesopus.

Gdzie cienko tam sie rwie.

Abrumpitur facile te-

nuis funiculus.

Lucianus.

Gwałtem wziąć może / ale dać nie może. Volenti non fit iniuria.

100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA QVARTA.

Gdzie cie radzi widza tam nie często byway / a gdzie nie radzi / tam nigdy.

Gdzie Diabel nie może / tam Bába pośle.

Non audet stygius Dæmon tentare, quod audet

Diues fraudis anus, &c.

Gniew bez sily nic nie jest. Vana est sine viribus Ira.

Gdzie sila / tam y moc.

Gniewa sie Bába na targ / a targ o tym nie wie.

Gdzie ogon rzadzi / tam głowa bladzi.

Gdzie nie możesz przeskoczyć / tam trzeba podleść.

Falligio caput submitte.

L.Vues.

Gładki na srych / a szpetny do pudła.

Gorzalka za groź przyiaciela wzięci / a za dziesięć umorzysz.

Gorzalka iak złodziey / ani wzwiesz iak o sie wkradnie.

10

Gospo

Centuria Quarta.

Gospodarzowi trzeba być głuchym y ślepyim.

Gdy się można mnożyć / ludzie wboją.

Cum surrexerint impij, absconduntur homines, 22, Prou. 28.

Gdy szuka zdrady / strzeż się pilno zdrady.

Gdy dwa rzeka jeś piány / możesz iść spąć bez nągany.

Gdzie Pan hárdy / a chleb twárdy / ktemu piwnicá ná kółku / biá dá tam chudemu páchółku.

Gdy Sorot spieffeie / bñe go y wroná.

Mortuo Leoni etiam mures insultant.

Gdzie trzeba pápác / tam trzeba y kátác.

Grzegorz / czegoż? Podz robic / o nie moget chodzie : podzje iecé / toć musze poleś.

Gospodárstwo / kłopotárstwo.

Gospodárstwo wozłowate słowo / nie wnet bedzie / co rzeczeż / gotowo. 20

Gdzie rozumu nie / czas pomozje.

Grabczna klacza / kontentuje się y plewami.

Głosny dzwonek zła sława.

Gdzie dla dwu nągotuia / tam się trzeci náie.

Gdy iedzież w droge / ánc piecze słońce /

Nie chroń się dla dżdża wsiac sobie oponieze.

Ingrediare viam, celo licet vltq; sereno,

Ad pluias nunquam penula desit aquas.

Martial.

Gdzie kogo nie prozza / tam go kłiem wynosza.

Gdy się kto tobie bårzo opáruię

Albo cie już ciał / albo cieć gotuię.

Prou. Italicum.

Głupi daie / mądry bierze.

Głosny beben zá gora / a kiedy do nas przyidzie / álic iak pudetko.

Quæ Remota metuuntur, admota contemnuntur. *Tacitus.*

Minuit presentia famam.

Lucanus.

Gdzie zle przypadki / tam przyiaciel rzadki.

cum fortuna perit, nullus amicus erit.

Ouid.

Viri

Glasz ty kotowi skora / á on ogon wzgora.

Gospodarzá w domu nie czestuy / czeládzi mu nie poy / Zemie sie iego nie zalecay.

Gdy chudał Pána dáruié / Diabel z niego przekwintuie.

Cum pauper diuiti donat, tunc Diabolus ridet. *Prou. Italicum.*

Gość w dom / Bog w dom. Hospes venit, Christus venit.

Gdzie Pan Bog gościot buduie / tam diabel káplice stáwi.

Diabolus est simia operum diuinorum.

Gdzie powie sucho / tam po uszy wgnieść / godzien wiary.

Grozny ná żone / kto nie ma swey żony.

Gospodarzá w domu trzeba słuchác.

Quod iubet hospes agas, Si non vis sumere plagas.

Gdzie iedza / tam iedz / á goście robią / tam idź precz nie záwadzay.

Gdzie sie leic / tam sie dobrze dzieie.

40

Gdzie go z iesc / tam go z iesc / byle nie domá.

goraca miłość / sanna droga / krogulcze pole / nie dlugo trwáia.

Glupiemu służyć / w nocy iedzić / w karczmie gospodarowác / wssy-
tko niemal zá iedno.

Gdzie Kieja á furmani piya / tam naylepsze piwo.

Gość ná iedne noc w cudzym domu zostawssy kolek w ściáne w bis-

Gdzie zgodá / tam Pan Bog mieszka.

Cie.

H.

Hłubá / Bohátyrskie dżicci.

Heroum filij noxae.

Zártáwemu rzeczy dostaie.

Zámuy kolá zgory / Chcac ochronić skory.

Zántám ci na Máryaszu hántá /

A tyś nmiemat że Woiewodzántá.

50

Centuria Quarta.

I.

- I**złci Pan/ taki kram. Mala mens, malus animus. *Ter.*
 Miniſtri ferunt Dominorum suorum mores. *Vllr. Huttenus.*
- Jeden ieſt ſposob wrodzenia/ á tyſiac zginienia.
 Vna eſt nalcendi, monendi mille figura.
- Jakie drzewo / taki owoc.
 Qualis quæq; arbor, tales solet edere fructus.
- Jako gala/ tako biia. vicem pro vice, reddam tibi amice.
- Inſzy Krol/ á inſza Páni Báránowſka.
- Już widze że nie przelewki.
- Jeſzcze ſie nie wrodziło/ á iuż okrzczono.
 Qui futurus eſt, vocatum eſt nomen eius. *6. Eccleſ. 10.*
- Już to głod/ kiedy wilk wilką kaſa.
 Acerba ſunt tempora, quibus lupum lupus eſt. *1. Caſus.*
- J wilk ſyt / y owce całe.
- Jedná nedzá nie dokuczy. Nulla calamitas ſola. *60*

- Jtego Pan Bog nie pomálu treſſce/
 Komu da ſpetną twarz/ miłoſne ſerce.
- Im daley w las/ tym wiecey drev.
 Dato vno abſurdo, ſequuntur infinita.
- Jednemu ſydlá gola/ á drugiemu brzytwy niechca.
- Jakoby ná Niemieckim kazaniu był.
- Jakoby też o żeláznym Wilku báiał.
- Jakoby też groch ná ſciáne miotał.
- Jako woda z Káci.
- Jkon ná ſile nie ſtoczy. Ad impoſſibilia nemo obligatur.
- Jako ſobie poſcieleſz/ tak ſie wyſpiſz.
- In diebus Elia, kiedy zákſta kcie. *70*

- Im kot ſtárſzy/ tym ogon twárdſzy.
- Już to ſzczwany Wilk.
- Ja o Páwle/ á on o Gáwle. Ego de allio, ille verò de cepis.

Prouerbiorum Polonicorum

Jedná cnota/ nie cnotá. Vna virtus, nulla virtus.

Jáki táki vrzad/ lepszy niż prosta służbá

Jat sie gryść rzemieniá.

Ja z toba w rynek/ á ty przed sie w vlica.

Jesliś Pan/ siáday ná kobiercu.

Idźże Seráfinku/ Mácieryn kochátku,

Już po Serapie.

80

Jáko sie nie wpaćić/ ogień w zánádrzu máiac ?

Num quid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt
vestimenta illius non ardeant ?

6. Prouer. 27.

Jesliś Pan choway stugi.

Już dzisia y wšy káśla.

Jeden Oćiec dziesiáć Synow wychowa / á dziesiáć synow iedne-
go oycá wychowáć nie moga.

Jedno zwináć/ drugie zmináć.

Jáko ty Rodzice swoje/ ták cie wczęza Dziatki twoie.

Quae feceris Parentibus, eadem à liberis expecta.

Im wiecey gátunku/ tym wiecey frásunku.

Plus est sollicitus magis beatus.

Ausonius.

Ját wianki wil.

Ját we stu koni przybył.

Jesli sie kto náprze z stromy koniá / wozu / sukniey / żony/ ku iákrey
kolwiek potrzebie/ nie puszczay z domu bez siebie / woz pola-
mia/ suknie zmaża/ koń osádnia/ żone z káśta odeśla.

90

Jle chyrcow/ tyle medrcow.

Jákie odzieme/ tákie wczęzenie.

Jáko cie widza/ táko cie piśa.

Junosza ogień w dom wnassa.

Idac do dworu/ trzeba cierpliwości woru.

Jedná bába kámién do studnie w wáli / á dziesiáć go chłopow nie
dobaćdzie.

Jeden

Centuria Quinta.

Jeden za osmnaście / a drugi za dwadzieścia bez dwu.
Jeszcze mu się to nie przepiękło / a już na nowe zarabia.
Jaka praca / taka płaca.
Jeden Wiedeń / Praga magą / Krakow miasto.

Ioc

PROVERBIORVM POLO
NICORVM
CENTVRIA QVINTA.

Jak po Kiedzu / co kto porwał / to jego.

Jak Amiotki polykał.

Jednym ciosem gebá z nosem.

Jak dziesięcinny brog wszystko przyjmie.

Jak pod rymną siedział.

Jdac do woytá / obá się boytá.

Jedno sásá / a drugie do lásá.

Disparibus bobus non benè trahitur currus.

Jako cie moge / choćiaż przez noge.

Dolus an virtus, quis in hoste requirat ?

Maro.

Jednemu się Pop podoba / a drugiemu Popádyá.

Scilicet arrident hæc tibi, at illa mihi.

Callimachus.

Jaki kroy / taki stroy.

IO

Jezyt kiedy bliździ / prawdę mowi.

Lingua errans, vera dicit.

Jeden krowe za rogi trzyma / a drugi ia doi.

Alter habet titulum, alter habet vitulum.

Im ci co wolney / tym się staw dolniey.

Si fortuna iuuat, caueto roll.

Ausonius.

Jak morze / wszystko na wierzdy wyrzuć.

Jesli wádze / tedy się wyprowadze.

Prouerbiorum Polonicorum

Jak z kózłá/ ni mleká/ ni welny.

Jaka spowiedz/ takie rozgrzeszenie.

Jarzabek Pánski ptak/ á chlopska potrawa.

Jarzabká moze iednego dáć Pánu/ á kuropatw trzebá páre.

Jednež á iedne piosnke spiewa.

Semper chorda oberrat eadem,

Horat.

20

Jedno w lice/ á drugie ná petlice.

Jedná iáskółka nie przynosi wiosny.

Vna hirundo non facit. Ver.

Juz mu y Sedmirski Doktor nie pomoze.

Ne Mercurius quidem cum Musis sanauerit.

Galenus.

Jak w Apiece/tak w Slotárni/ ni do czego sie nie gárni/

Bo tam tego wnet zástydza/kogo byc nátratem widza.

Jak Wilk zawiše ná owce mrze/ Tak zly schnie/ gdy nie czyni źle.

Juz iedno Bogá/ kiedy domá nogá.

Omnis res iam in vado.

Terent.

Ja z nim w pole/ á on przedšie do lasá.

Jeden głupi dziesiáci mądrych zwiędzie/ á dziesiéc mądrych/iednego głupiego nie.

Plus potest vnus stultus interrogare, quam decem sapientes respondere.

Im kto stáršy/ tym powinien byc mądršy.

Jako sie wol dorwie trawy/

Kiedy przestać niewie spráwy.

30

Jedno rydel á moryká/ tá ich rozerwác moze.

Hunc nisi mors adimet mihi nemo.

Terent.

Jakby mu noz w serce wrázil.

Jakby go gomołka przestrzelil.

Ida z sobá ná vdry.

Jakie dziesieyše/ chleb wczoráyšy/ ciela šešć niedzielne/ á wino lonškie nalepše.

Ouum

Centuria Quinta.

Ouum vnus horæ, panis vnus diei, virulus vnus mensis,
vinum vnus anni, optima. *Prouerb: Belg.*

Im kto wczęńszy/ tym bywa nądetşy. Scientia inflat. *I. Cor: 8.*

Iżes to mąły/ nie badż zuchwąły.

Jednemu nązbyt/ á drugiemu nic.

Fortuna multis nimium dedit, nemini satis. *Mimus.*

Iuz to nie Dworká/co nie wkaże rosporká.

Im kto głupşy/ tym bywa bezpiecnieyşy.

Quo quis indoctior, eo impudentior. *Fabius. 40*

K.

Kto sie ná mleku spárzy/ ten ná wodze dmucha.

Kto nie da ná pişczalkę/ ten w nie nie gra.

Kiedy sie tyká dra/ w ten czás ie drzy.

Dum subera suberant, subera suberare memento.

Kiedy Tiedźwiedźiá wderzy gąłaz/ tedy ryknie / á kiedy go drzewo
przywáli/ tedy milczy. *Glande percussus vociferatur*

vrfus, sed cum frons cadit, vrfus cum silentio vadit.

Koćiel gárcowi przygania/ á obá smolę.

Væ tibi, væ nigrae dicebat cacabus olla.

Kto oczymá nie doyrzy/ ten mieşkiem dopláci.

Komu sie zmiele/ ále tobie sie strupi.

Káždy ma swego molá co go gryzie.

Quisq; suos patimur manes.

Maro.

Kto sílá mowi/ ten sie wymowi.

In multiloquio non deerit peccatum.

Káżdemu swoje milo/ choćia nápoly zgnilo.

Simia fetus suos quamuis deformes, arctissimè amat. *50*

Káżda lişta swoy ogon chwali.

Quisq; suum laudat, quamuis laudabile non sit.

Kámięńtu gorze rzucony / wraca sie ná głowe ćistáięcego.

In se spuit, qui in cælum spuit. *I. Scaliger.*

Prouerbiorum Polonicorum

Kto przebiera/ ten przemiera.

Każdy młynarz na swoje koło wodę prowadzi.

Komu prosie zginie/ temu w użyciu piśczę.

Kruk krukowi nigdy oka nie wytknie.

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

Iuuenalis.

Kto ludzie nie słucha/ ten y Boga nie słucha.

Kto tonie/ y golego się mieczą chwytą.

Kto sobie zły/ a komuż dobry?

Qui sibi nequam, cui bonus?

Kto ma czas/ a czasu czeka/ czas traci. Qui occasiones amittit, maximam partem rerum bonarum amittit.

60

Kto się ludzie nie wstydzi/ ten się y Boga nie boi.

Kiedy Pan Bog zachce/ y na piecu da.

Interdum Dñi etiam dormientibus nent.

Kto w szczęściu pływa/ mało dba o drugie.

Każda przyjaźń nic nie wadzi.

Kto lasze Pańska ścacie/ coś w sobie nieperwonego czuje.

Kto nie rychło chodzi/ ten sobie środzi. Absentes careant.

Kto nie szuka wieczery/ tego wieczera nie szuka.

Kto siła obiecuje/ mało daje.

Qui facilis est in promittendo, difficilis est in praestando.

Qui facilis est in promittendo, difficilis est in praestando.

Kto mieczem wojuje/ od miecza ginie.

Qui gladio ferit, gladio perit.

Komu do śmiechu/ a drugiemu do zdechu.

70

Kto się raz przeniewierzy/ temu nigdy nie wierza.

Aristoteles interrogatus: Quid lucrarentur mendaces, respondit: Ut cum vera dicant, nemo illis credat.

Kto pyta/ nie bładzi. Qui incipit dubitare, incipit sapere. *Aristo.*

Kto z przyrodzenia głupi/ y w Paryżu sobie rozum nie kupi.

Komu Bog rozumu nie da/ Kowal mu go nie uknie.

Kto w ogon wierzy/ ten piorko z ogona znajdzie.

Każdy

Centuria Quinta.

Każdy o sobie dobrze rozumie.

Każdy na swym sercu buyny.

Kto chodzi po nocy/ szuka kłowej niemocy.

Qui nocta ambulat, offendit.

Saluator.

Kogo grzyzie mol zakryty/ nie wsmał mu obiad obfity.

Huic Epulæ sordent, quem testa piacula mordent.

Ktore rzecze białogłowa/ piśz na bystrey wodzie słowa.

Mulier cupido, quod dicit amanti.

In vento & rapida scribere oportet aqua.

Catullus.

80

Kto nieprzyjacielowi folguie/ Ten sobie śmierć gotuie.

Qui inimico parcit, Exitum sibi accersit,

Kuś sie o nie równa/ równa cie zawośse portać moze.

Kiedyby sie o każda krzywdę brał/ tedy choćby po włosku z głowy wyrrywano/ nie stałoby ich na głowie.

Kto chowa ptaki z piśtu/ ten miewa ląyna w zysku.

Kto iedzie na niedźwiedzia/ niech sobie tożko gotuie/ a kto na wiecprza/ niechay grob.

Kto nie śanwie grośa/ ten za groś nie stoi.

Krol wielki Pan/ a łopata curru nie iada.

Kto pod kim dolet kopa/ Sam weń wpadnie.

Qui fodit foueam incidet in eam.

26. Prouerb. 27. 10. Eccles. 8. 27. Sirach. 29.

Kiedy grośy w pytle neni/ w ten czas sie y rozum zmieni.

Kto za kogo reczy/ tego Diabel maczy.

Sponde, noxa praesto est.

Pittacus.

90

Kto w piccu lega/ ten drugiego ożogiem maca.

Stultus ambulans in via, cum ipse sit insipiens, omnes stultos esse existimat.

10. Eccles. 3.

Kto w karczmie słuzy/ temu w browarze pśaca.

Kto pierwey do młyná zaiedze/ temu pierwoty zmiela.

Qui prior tempore, posterior iure.

Kiedy

Prouerbiorum Polonicorum

Kiedy sie konia nápra/ á dziewki/ nie trzymay.

Kwápi sie by Popowna za máz.

Quo properas ? num eugium vis scindere.

Neuius.

Koskultá ná smierc.

Kto ráno wstaie/ temu Pan Bog dáie.

Kto sobie niewoli/ tego głowá boli.

Kto lástkaw nie zápomina/ Kto nie lástkaw nie wspomina.

Koń ná czterech nogách/ á wsterka sie.

100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA SEXTA.

Klin klinem wybić.

Malus nodus, malo cuneo pellendus.

Kiedy tráfi kos ná kosá/ tedy ieden z nich vmyka nosá.

Kogo sie nieszczescie imie/ ten sobie nos wcieraiac palec wywinie.

Kto chce byc dobrym powiádczem/ trzeba żeby byl pierwey do-
brym slucháczem.

Breuisissima est ad discendum via, audiendi diligentia. *L. Viues.*

Kto sie chwali ten sie powáli.

Kto sie dotyka smoly/ zmáze sie od niey.

Qui tangit picem, inquinabitur ab ea.

13. Sirach. I.

Kto Boga zdrádzil/ á kogoż nie zdrádzi ?

Kto milczy/ zezwala. Qui tacet, consentire videtur.

Kády leniwy wiešczy. Omnis piger vatem agit.

Kto bywa ná koniu/ ten bywa y pod koniem.

10

Kto smáruie/ iedzie.

Kiedy izył milczy/ rozum nizacz nie stoi.

Theauri absconditi, nulla est utilitas.

Kto

Centuria Sexta.

Kto miłwie rzewnie/ ten szałeie pewnie.

Kto miłwie powoli/ tego głowá nie boli.

Kazalci zá gnile gruski podziękowác.

Kto ná toncu siada/ ten polewke iada.

Komu sie ryby nie dostámie/ ten ná polewce przestámie.

Kto dal zeby/ ten da y chleb.

Prouer: Lithuan.

Certa mihi spes est, quod vitam qui dedit, idem

Et velit & possit suppeditare cibum.

P. Elsterleben.

Kto ná ludzic puszczá/ ten połowica tráci/ ttoná Bogá/ ten wšytko.

Káśá wystugá náśá.

20

Kiedy Pánowie záleb chodza/ tedy v poddánych włosy trześcza.

Kto sluzy z lástki/ v tego bywa miešek plástki.

Kto ná czym wozku iędzi/ tego piośnikę spiewa.

Kto nie ma slugi/ niech sobie sam sluzy.

Kto nie ma koniá/ niech piechota chodzi.

Krol dal / á Gáštolt wziął.

Kto przy prawdzie/ ten nápoly ma wygrána.

Kto ma żytko/ ten ma wšytko.

Kto swowolnie żywie/ swowolnie ginie.

Qui sine lege uiuit, sine lege uitam finit.

Kiedy widza/ tedy kłam/ kiedy niewidza/ tedy knam.

30

Kto śmie zelgác / śmie y otráść.

Kto pyta/ niema woli dáć.

Káždy pies ná swym śmiećisku śmiały.

Nilhil ferocius cane in suo sterquilinio.

I. Scaliger.

Kos ná kosa/ chlop ná chlopá.

Dij boni, vir viro quid praestat!

-Terentius.

Káždy ptáśek swoim sie nośkiem żywi.

Kiedy Bog dopuści/ samo ołstro spusćci.

Kiedy woz násmáruieś/ iá kobyś trzęćiego koniá przyprzagli.

Kon Turek/ chlop Mázurek / czapá mágiertá / śáblá Węgierká.

Prouerbiorum Polonicorum

Azátow / ti trzewit / Poznáníska páanna / Wislicka zemta / Prze-
mysl / sie piwo.

Ato słuzy zláski / temu miłosierdziem płáca.

40

Zord broń / Szablá stroy. *Albo*

Zord do boiu / Szablá do stroiu.

Zoniowi noga tuia / á zábá tež swoiey nádstawia.

Ato nádzieia żyw / wstora / bedzie wielki dziw. Spes alit & fallit.

Zosćiol odáršy Plebánia pobśa.

Nudato Petro Paulum tegit.

G. Budeus.

Ato ná białym koniu nie siedział / nie siedział ná dobrem.

Ato za rok Pána nie zrozumie / á za dwa nic nie wysłuzy / ten sie
perwie v dworu záduzy.

Koń / Páanna y wino / wielkiego ochadostwa potrzebuia.

Zreći sie by ono iste w przerebli.

Zreć Mákku głowa / by cie Diabel nie wśidlił.

50

Kády powinien przed ożenieniem / trzy látá Szaleć.

Zomu ciásno / niech wstepuie.

Ato ná morzu nie bywał / ten dziwów nie widal.

Non vidit mira, qui non vidit maria.

Kiedy pieśká biia / y Lewet sie boi.

Ato grozi przestrzega.

Ato nieopatrznie czyni / szkoda popada.

Ato pili / nie zmyli.

Ato sie czego nie wczyl / nie moze drugiego náuczyć.

Quodq; quis ignorat, nemo docere potest.

Zomus powinniesty / temu pierwey dogadzaj.

Zogo szczescie gładzje / tego rado troścze.

Fortuna cum

blanditur, captatum venit.

P. Mimus.

60

Ato lećie proznuie / Zimie nádza czuie.

Crerum.

Ato wiele mowi / ten máto czyni. *Diuites verborum, inopes sunt*

Kto

Prouerbiorum Polonicorum

Kto żył zawsze żył.
tur malus.

Qui semel malus, semper praesumi-
R. Iuris.

Kazał Pan/ musiał sam.

Kiedyby Opát kosztł przy sobie nie nosił / tedyby Mniszy w nie nie
grali.

90

Ktoż pieczenia piecze/ żeby mu się iey nie dostało/ á przynamniej
tłustości ná chleb ?

(1. Cor. 9. 8.

Quis pascit gregem, & de lacte gregis non vescitur? B. Paulus.

Ktora go przed sobą nosząc nie wstrzeże/ druga zá nią chodząc pe-
wnie nie wstrzeże.

Cum potentiori ne litiges, bo ná tym nie wtyeisz.

Kto się nie czuje/ niech się nie frąsuje.

A kto się czuje/ niech się poprąwuje.

Comes de Watory/ gdzie ieden kmić/ á trzy dwory.

Kto pierwszy/ ten lepszy.

Kto drugi/ ten lepszy.

Kupilbym wieś/ ále pieniądze gdzieś.

Koń naniósł.

Koń bez odmiány oddać/ z iedną sobie chować/ ze dwiema przypia-
cielowi/ ze trzema nieprzyjacielowi/ á ze czterma przedać.

100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA SEPTIMA.

Kto w pełney przyiaciela skrzywdzi/ skrzywdzi y w czym innym.

Kto się komu cudzym nie zachowa/ swoim nigdy.

Kto cudze życie zgubi/ rzemykiem swoim przypląci.

Krzyczy by gąsior ná wiosnę.

Kto groch ie nie wieś.

Krowá ktora śilá ryczy/ máło mleka dawa.

Quæ

Centuria Septima.

Qui diuites sunt verborum, inopes sunt rerum.

Ato murwie/ buduie.

Ato z drzewa kleci/ ogień w domu nieci. Cłapiąia.

Amieca tam miłość/ gdzie przy ludziach sobie taia/ bez ludzi sie o-

Kiedy sie stary z mloda ożeni/ tedy własnie/ iakoby w stary woz
szalone konie założył.

Qui vult honeste occidere senem, det illi vxorem pulchram
& iuuenem. 10

Ato ser iada pies go nie wtaśi/ złodziej go nie okradnie / y nie
starczy sie.

Kiedy złodzieia wieśiaia/ radby zeby z nim w sztych powieśiano.

Ato na cudzym szapy swego nigdy nie wdzieli.

Atora czyta/ śpiewa/ gdzie/ zrey rzadko cnotliwa bedzie.

Ato z mloda chodzi iako stary/ na starość staje iako mlody.

Mature fiat senex oportet, qui non cito velit esse senex.

Ato ma zgoda na pieczy/ zgodzi sie z przyiacielem w kazdey rzeczy.

Akoś woleciawszy na żyto rozgrzeba/ a w śmieciach iednego ziara-

Kiedy Bog zachce zazdrość nie przeszkodzi/ Cna sika.

Kiedy nie/ praca nic sie nie powodzi.

Deo dante nil officit Liwor,

Deo non dante, nihil proficit Labor. Greg: Nazianzen.

Ato miłue przyiacielá/ miłue y psa iego.

Kiedy Liedźwiedzia prowadzono do miodu/ tedy mu wśy ober-
wano/ a kiedy od miodu/ tedy ogon. 20

Arew nie woda/ wojenne lekarstwo.

Ato zna Morze/ wie co gorzey.

Ato sie mści/ dwa razy bywa bit.

Akrakowski targiem na potowicy przestanie.

Atora gas wderza/ ta gegnie.

Ato piłane rzeczy wspomni/ wrzecionem mu oko wytkoć.

Aomu Bog nie obiecal śmierci/ ten sie y z grobu wywierci.

Prouerbiorum Polonicorum

Kto nie ma w swoim rodzie siostry murwy/á brata zlodzieia/zmaż
ten rym. Rara est familia, in qua non sit fur, aut meretrix,
Kto milczec niechce/ten prozno klekce. *(I. Scaliger.)*
Kiedyc sie sciele/znay przyciacle. 30

Kto zlym poblaza/ dobrych wraza.
Nocer bonis, quisquis parcit malis. *P. Mimus.*
Kto ze mna chleba iesc niechce/ ia z nim y kofaczow nie bede.
Kiedyziaszrzebieie Sowa/ chce wysszey latac Sokola.
Kogo Rodzice nie karza rozga/ tego kat mieczem karze.
Kazdy blazen swoim stroiem. Quisq; suo sensu abundat.
Zucharza ktory glodem vmrze/ nie chowaja na Emintarzu.
Kazdy na starosc zaluje/ze sie z mlodu nie wczyl.
Kto chce wygrac kaczorá/ trzeba wazyc gasiorá.
Necesse est facere sumptum, qui quaerit lucrum. *Mimus.*
Kto sluzy/ wolnosć traci.
Kto czego niewdzieczen/ ten tego nie godzien.
Ab ingratis tolluntur beneficia. 40

Kto ma zloto/ ma prawo po sobie.
Ius faciunt nummi, faciunt Decreta Ducati, *Vell;*
Mutnegra cum Murua, faciunt rectissima curua.
Kto sie rad dluzj/ nie rad slowa trzyma.
Qui debet, mentitur. *I. Scaliger.*
Kto po kladkach madrze stapa/ ten sie rzadko w blocie kapa.
Non de ponte cadit, qui cum sapientia vadit.
Kiedy kogo Bog chce starac/ tedy mu rozum odeymie.
Quorum fortunam mutare numen constituit, eorum consi-
lia perturbat. *Vell: Paterculus.*
Fatis vrgentibus Rempubicam omnia salutaria monita
spernantur. *T. Livius.*
Fortuna quos euertere statuit, excæcare solet. *Machiauellus.*
Iratus ad pœnam Deus si quos trahit,
Aufferre mentem talibus primùm solet. *Lycurgus.*
Kto sie

Centuria Septima.

Kto sie chce mieć dobrze na dzień / niech sobie gesź zarynie / Kto na tydzień / niech wieprzã zãtõle / Kto na mieřiac / niech wołu zabie / Kto na cãly rok / niech żona poymie / a Kto do śmierci / niech Xie-
dzem żostanie.

Prouerb; Italicum

Kto z przodku wygrawa / na ostãtku nie ma co stãwić.

Kto piie ten tyie / Kto miluie bywa zdrow / Kto biie żona bedzie zbã-

Komu Ńeżesćie dogadza / tego w glupstwo wprowadza. *Cwion.*

Fortuna quem nimiam fouet, stultum facit. *Mimus.*

Kiedyby ubogi Pãnu nie dawal / pretkoby Pan zubożal.

Kogo kobsã uweseli / frãncã ubogãci / a demnoweski wciessa / wiel-
ki fortunat. 50

Kedys bywat Ńarãnie ? zwođzilem Ńwiãt moy Pãnie.

Kiedy z cudzego tedy Nu, Nu, a kiedy z swego tedy / Nie, Nie.

Kto wierzy w czãry / tego weźmie diabel Ńtãry /

Kiedy Venus w domu rzãdzić bedzie / być Marsowi z kurãmi na

Kto nie dożyrzy oczkiem / ten doplãci mieřkiem. *Cgrzedzie.*

Krolowie wielkie oczy / y dlugie rãce mãia.

Regis plures sunt oculi. *Lucianus.*

An nescis longas Regibus esse manus? *Ouid.*

Kto cie w mãley rzeczy z krzywdzi / z krzywdzi cie y w wielkiej.

Qui in modico iniquus est, etiam in multo iniquius erit. 16.

Kto sie opã y o chlopã nie weźmie / nieweźmie sie y o żona. *Luc. 10.*

Kto we dwudziestu lećiech zãleb nie poydzie / do śmierci nie poy-

Kiedy cõtowiek taki kosi / lãdã bãbã deżdż wprosi. *Odzie.*

60

Kto w dzieřãci lećiech / nie bedzie nadobny / we dwudziestu glãda-
ki / we trzydziestu duży / we czterdziestu wãdry / w piãciudzieř-
siãt bogãty / w Ńesćiudziãsiãt nabożny / tedy iuż do śmierci
rãkim nie bedzie.

Dec pul, his grat, ter fort, quart sap, quin dis, sex san, post
nullus fis. *Behelmus.*

Klucze do rak drabka na Ńubienica.

Factorem

Prouerbiorum Polonicorum

F. F. F. F.

Factorem facias, furem facias.

Kto kse/ ten y krádnie. Ostende mihi mendacem, & ostendam tibi furem.

Kto raz milego wstydu przestoczzy gránice.

Ten iuz znacznie bedzie miał niewystydliwe lice.

Qui semel verecundia fines transiierit, eum gnauiter oportet esse impudentem.

Cicero.

Kształtny w opasaniu by gasie iáie w tásmie.

Konstkim nogom/ septáney powieści/ kupieckim zalotom opátrznie trzeba wierzyć.

Konia nie biy/ slugi nie lzy/ zony nie drażni/ chcefli mieć z nich stá=

Kon ma być czuly/ nog peron/ ch/ y geby wolney.

Ctek.

Kto slug nie ma/ á sam sobie sluzyc niechce/ glupi czlowiek.

Kto grozi/ á nikt sie go nie boi/ ná swa škodę czyni.

70

Kto przysiega/ á nikt mu nie wierzy/ záwiedzie sie.

Kto datek obiecuie/ á nic nie ma/ nie iednego záwiedzie

Kto chce być gládkim/ trzeba przycierpieć.

Konia ná pole nie pożyczay/ ná borg biorac drugim nie daway.

Kiedy pies spi/ syd przysiega/ piány sie modli/ á bialaglowá pła= cze/ rzadko wierzyć trzeba.

Cum mulier plorat, dormit canis, ebrius orat,

Iudæus iurat, nil mundus credere curat.

Káždy sie zmieni/ kto sie ożeni.

Krádzione kupić/ pieniadze zgubić.

Prawa.

Kto drzwi zá soba nie zámyka/ álbo Páństiey álbo psiey náuruy zá=

Kto o prawdzie dzwoni/ ráki ná guz goni. Veritas odiū parit. Ter.

Kto w żeleni / żenic sie nie leni.

80

Kto Oycowi nie wycierpi/ ten drugim oczy wylupi.

Quem feret, si parentem non feret suum?

Terentius.

Komuż zedrzyć pypeć / iedno vbogiemu? Pan sie peronie odeymie swemu. Non rete accipitri tenditur, nec milito.

Káždy

Centuria Septima.

Każdy Wilk śwara sierść ma. Omnes sibi congruunt, vnum
cum noris, omnes noueris. Terent.

Kiedy Niedzwiedzia raz przemożesz / iuż go gdzie chcesz za nos po-
Kto sie nie rodzi / ten nie umiera / Albo. Cwiedzież

Każdy co sie rodzi umrzeć musi.
Statutum est omnibus hominibus semel mori. Apollos.

Kto bliski Kościoła / ten ostatni do Kościoła.
Proximus Ecclesie semper solet ultimus esse.

Kto w łaźni a przy stole śpiewa / trzeba mu po stu złotych płacić.

Kto ma noż wmyty / temu trzeba z drogi ustąpić.

Krupki mu na podolku smażą. 90

Kat ostatni wrząd.

Kiy na chłopcy / zelazo na szlachta.

Komuż piac / iesli nie kurom?

Kedzierzawe włosy / wichrowate myśli.

Kto sila piie / rad sie pobie.

Kto snom wierzy / oszukawa sie.

Karanie słusne / lekarstwo duszne.

Każdy kot w nocy czarny.

Kto latwie w wierzy / wnet sie w leb wderzy.

Kto z dobrych szydzi / tym sie Bog brzydzi. 100

PROVERBIORVM POLO- NICORVM CENTVRIA OCTAVA.

KTo z Bogiem zacznie / wezmi bacznie.

Kto ma sześć koni w wozie / tysiac złotych w szkatule / a Panna we
dwiu milach / ten może czapkę na stole polozyć.

Każdy Doktor ma trzy postawy na sobie / kiedy przyjdzie miły iak

Prouerbiorum Polonicorum

Amot/ kiedy wleczy dobry iak Bog / kiedy sie nagrody w pomina / zly iak Diabet.

Quid mirare hospes tria virginis ora Diana ?

Tres facies Medicus semper habere solet,

Angelus est etenim, properat dum limen ad aegri,

Dum curat Deus est, dum petit xra, Satan.

L.

LABOR, Chlop. Auaritia, Pop.

Lacno przy kłodzie ogień niecić.

Lacno przebarśczać / kiedy dostawa.

Lacno o ty kto chce psá bić.

Facile fultem inueniet, qui canem verberare uolet.

Lacno o przyczynie / kto chce bić chudzine.

Ludzkością żaden nie zgrzeszy.

Lacno domá dykturisy ná kozubie odprawować.

10

Lacno w polu o krzemień / kiedy krzesiwo w pásá /

1. Albertus R.

Lakoma rzecz chrost.

Lakomy wiecey tráci.

Lakomy tak tego używa co ma / iako y tego czego nie ma.

Auaro tam deest quod habet, quam quod non habet. P. Mim?

Lapay Tomku / po ki ná pomku.

Lap dwie łaczi za iedne noge.

Laska Páńska ná pstrym koniku iedzi.

Laska Páńska bez dátku nic nie iest.

Laska Boża / dobre zdrowie / co lepszego niech kto nowie.

Ledwoby sie forcem máku powinowáctwa doráchowal.

20

Lelum po lelum / fistum po fistum.

Leniwy dwa rázy robi.

Leniu náć iáie / á czy obłupione?

Lecie mi go nie chłodz / zimie mi go nie grzey.

Lempay wáláchá Párule.

Lepiey

Centuria Ośtaua.

Lepiej rekawem zająć/ niżli całą suknią.

Lepiej wiedzieć/ niż mniemać.

Lepiej Pańskie szczęście piastować/ niż błacheckie dziecię.

Lepiej nie grzeszyć/ niż pokutować.

Melius est pœnitenda non facere, quam pœnitentiam agere.

Lepiej popuścić/ niżli popluwać.

30

Lepiej się złodziej sam strzeże/ niżli się go ludzie strzegą.

Lepiej kiedy zbywa/ niżli kiedy niedostawa.

Melius est abundare, quam deficere.

Lekko z ptaki byś ich nie zplosił. Festina lente.

Lepiej bogaty psą ćwiczy/ niż ubogi Syną.

Lepiej kiedy maczno/ niżli kiedy łączno.

Lepsza miara niżli wiara.

Lepsza trochę dobrego/ niżli wiele złego.

Lepsza szkoda niżli škoda.

Lepsza cnota we bloć/ niżli niecnota we złoć.

Lepszy karany. Phryx plagis emendatur.

40

Lepszy stoniący żywot/ niżli iedwabna śmierć.

Lepszy mieśk za grosz kiedy kopą w nim/ niżli za kope kiedy grosz

Lepiej swoje łatać/ niżli cudze chwatać.

Cw nim.

Lepszy sąsiad bliżsi/ niżli Brat daleki.

Melior est amicus propinquus, quam frater longinquus.

Lepszy sunt zlorą/ niżli centnar ołowu.

Lepsze iedno chwata Bogu/ niżli dwoie dali Bog.

Melius est habere quam auere.

Præstat possidere, quam persequi.

R. Iuris.

Lepszy stary sluga z iedną wada/ niżli nowy z dziesięć.

Lepszy mądry złodziej/ niżli głupi włodarz.

Lepszy żołnierz zbrojny/ a niżli strojny.

I. Caesar maluit milites armatos potius, quam ornatos habere.

Lepszy gil niż motyl/ chociaż oba ptacy.

50

Prouerbiorum Polonicorum

Lepſzy czaſem ieden wieczor bywa/ niſzli dwa poranki.

Lepſzy tot ſzczęſcia/ niſzli ſunt rozumu.

Lepſzy dobry pies/ niſzli zły człowiek.

Lepſze iayca od Dunayca/ niſzeli od Wiſty.

Lepſze piwo daleko/ á wino bliſko.

Lepſzy ſunt ſafranu/ niſzli woź ſiana.

Lgarze Pan Bog karze/ ieſli nie mrozem/ tedy powrozem.

Liſi ogon za towar nie uchođzi.

Liſie pomni ſie/ tuno przed ſtol/ ſobolu za ſtol/ á ty baramie za piec

Liſ grzeie/ tunc chlođzi/ ſobol zdo bi/ baram wſzy plodzi. 60

Liſ nie mogac kiſki doſiac / rzekł odchodzac : powrozci teź byt.

Loy pię/ á maſtem ſie ſmaruie. Melle ſe perungit. Prou. Grec.

Leżac wilk nie tyie.

Low ſobie kottu.

Lzywy/ nieprzyiaźliwy. Mendaces, Fallaces.

Ludzie z domu gnoy woźa/ á my do domu.

Letrowi totrowſkie ſie dziecie.

Malos malè perdet ſaluator.

Ludzie dla nas budowáli/ á my dla ludzi.

Alij nobis, nos alijs, ædificamus. Vel

Struxerunt alijs nobis, nos poſteritati,

Sic prius acceptum reddimus officium.

Ludzkoſcia każdy ſie przymili.

Ludzka rzecz xpasc/ á diabelſka w bledzie trwac.

Humanum eſt errare, ſed Diaboli in errore perſeuerare. 70

Lysz z woyny nie uciecze/ y z oná od niego nie ucieka.

Lzey nedznemu nie ſamemu.

Gaudium eſt miſeris ſocios

habere penarum.

M.

Mielbie we tbie. Fœnum habet in cornu.

Marga Lácina by martwe ciela ogonem.

Ma chleb

Centuria Oſtaua.

Ma chleb rogi Satietas ferociam parit. Eurip.
á niewola nogi. Pedibus timor addidit alas. Ouid.
Madremu doſyc námienić. Sapienti ſatis dictum. Demofthenes.
Sapientem mitras nihil ei dicas. Vulgo.
Ma ſie iáko groch przy drodze.
Máli być ciepło/ miechże będzie znoy.
Máte złodzieie wieſſáia/ á wielkim ſie klániáia.
Fures rerum priuatarum in compedibus vitam agunt, rerum
autem publicarum in aureis torquibus. Cato.
Ma diabla w kryciu/ á dwu w noſie. 80

Mácoſhne dziećie dwa razy bierze.
Máiac goſćia w domu/ nie czyni z czełádzia gomonu.
Máli być ládá iákim Popem/lepiey je będzie dobrym chłopem.
Máło w dymie/á wielcy w wodzie/ wrody ſwey pożytek odnoſſa.
Máło ná tym je ma kto Wola/ ieſli nie ma Dobrey.
Ma ſie iáko paczek w máſle.
Ma ſwego do nowego. (Varro.
Medrſze dżiſia iáycá á niſli kofofy. Fulmenta lectum ſcādunt.
Miedzy gracźmi diabeł pieniadze bierze.
Miey ieżył zá zębemá. Digito compeſce labellum. 90

Miedzy Bzemiesłniki/ naywietſzy tgarze ſzewcy.
Omnis quidem mentitur artifex,
Sed ſutor hoc in genere eſt peſſimus. G. Faernus
Málych ptaków mále gniazda. Puſillę auiculę puſillos nidos
conſtruunt.
Mow wilku pácierz/á wilk/Owca/ Báran.
Miluyemy ſie iáko bráćia á pátrzymy ſwego iáko żydzi.
Mieć zkowány/wilk chorány/Żyd krzczony/przyiaciel iednány.
Mile domá. Domus chara, domus optima. Frou, Græc.
Mow ty ſćienie/ ſalus zbáwienie.
Miárá we wſſem ma być zachowána. Modus in rebus optimus.

Mnie z wst/á iemu mimo wšy szust.

Mysł w niebie/ á rzyć w popiele.

100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA NONA.

Mzly ieżu nie kol.

Młody może vmrzec/ á stary musi.

Młodzik niewolnik/ Máiř towarzysř/ Cwit Pan.

Młynarzu / sa tu ryby ? sa Pánie moy : wiera niewiem by byly ?
wierać niewiem/Pánie moy.

Młody Koń w pieniądze idzie/ á stary z pieniądzy.

Mnich niemowny/ kot nielowny/ gách wstydlivy/ gracř sprá-
wiedliwy/ nigdy nie wsturáia.

Mucha w mleku/ álbo Cygan w bieli.

In hospitio formoso hospes deformis.

Mieyskie dziecie iáko prosie/ á ślábeckie iáko śczenie.

Mieysce y czas cześto śmiałości dodáia.

Miłośnice/ drapiejnice.

10

Miłości/ tylko cie do śmierci.

Miece sie by pies ná táncuchu.

Tanquam leo corda vincustus agitur.

Lucianus.

Mieyska przyiaźń konwie ná pivo á roźná ná pieczenia niebronic.

Mierzi go iákomy/ wolalby sam.

Mamli świnie páśc/ wole cáła trzoda.

Præstat vitis vltimum esse, quam hederæ.

Miedzy dwiema śiekiera zginelá.

Mowitwšy po báránie/ trzeba teř co y po wilku rzec.

Milo tam pátrzyć / gdzie w nadobnym cieie/

Cnotá z Rozumem gniazdo sobie ściele.

Gratior

Centuria Nona.

Gratior est pulcro veniens in corpore virtus.

Maro.

Mowilá chuda / iáko sie rnda.

Musiál to w Babinie slyšec.

20

Milóšć Pánienšťa / šćješćie w kárty / lášťa Pańšťa / y trasa rožy /
nie dlugo trwáte rzeczy.

Mnichowi dawšzy iešć / trzebá mu y w biešági wlożyć.

Mniey trzymay o sobie / gdy šćješćie po tobie.

Fortunam reuerenter habe.

Ausonius.

Mlodys iešćie / wyspiewáš sobie.

Musi żyć w nedzy / kto nie ma pieniedzy.

Si non habes as, miser es, & pinguis non es.

Mysłcá nie pláci. Cogitationis paxnam nemo patitur.

Młoda ráda / Pánienšťa lášťa / Mácrowa pogoda / šćttku nie máia

Mostem sie kładźie / kto šćim ná zdráďie.

Mieyšćiey przyiáźni / wierney milóšći / przewozu we kre musi przy-

Mow wilkowi Pacierz / á wilk woli kóziá máćierz.

Cplácić.

Verba fiunt mortuo.

Terent.

30

Młynarz nie vmacžony žwierzyná.

Mur želáźny dobre sumnienie. Hic murus aeneus esto.

Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Horat.

N.

Ny w Imie Bože.

Quicquid agitis, in nomine Domini agite.

B. Paulus.

Ni Bogu šćwieczki / ni Diablu ožogá.

Nie máluy Diablá ná šćienie / być sie nie przyšnił.

Nie mień octu piwo wárzac.

Ná pišćezátke iešć / á ná šćwieczke niemáš.

Nie podeymuy sie šćášćku legáwego polá.

Faber cum sis, tractas non fabrilla.

Euripid.

Nie wežás lyžká po obiedźie. Miserum est post festum venire.

Nie šćładay sie z Dworcem / przypláciš tego worem.

40

Nie

Prouerbiorum Polonicorum

Nie wszystko to złoto co się świeci.

Non omnes sancti qui calcant limina templi.

Nie odgrzebay kiedy cię nie wgara.

Extra teli iactum quiesces

Tua quod nihil refert percontari desine.

*Prou. Grec.
Terent.*

Nie stropisz się tego świeconą wodą.

Nie wiecejze/ co się odwlecze. Non aufertur, quod differtur.

Nie trzeba gdzie wierzyć. Os est impostor.

Niewiadomość grzechu nie czyni. Ignorantia excusat delictum.

Nie gmeray w onem istem/ by bądzicy nie śmierdziąło.

Malum bene conditum ne moueas.

Nie mów hup aż przeskoczysz.

Noli ante victoriam triumphum canere.

Nie wszyscy na woz/ drudzy w kielnia.

Ná starym do młyná. Equorum senio confectorum, ne pellis
quidem vsui est.

Lucianus.

50

Nie trwam o gwiazdy/ kiedy Kiezyć świeci.

Ná pochyle drzewo y kozy láza.

Cadente quereu quiuis ligna colligit.

Nie miec się kotku ná niedźwiedziá/ bo kiedy niedźwiedź drzaśnie/
tedy kotek wrzaśnie.

Nie miałá Bábá kłopotu/ y kupiłá sobie párshywe prosie.

Lydo viro negotium non erat, sed foras progressus parauit.

Nie miec sádlá ná psá/ bo ie zie.

(Prou. Grec.

Nie zá ieden dzień Kraków zbudowano. Successiue fit motus

Nie slydź z Bogá/ żebyć świeci kłiem nie dopráli.

Nolite errare, Deus non irridetur.

B. Paulus.

Nieśmiáte serce cści nie dowodzi.

Timidi nunquam erexere trophæum.

Lucianus.

Nie ciągni psá zá ogon/ bo cię wkaśi/ álbo ofeyda.

Nie każdy krolá zna.

60

Nieboiá psi kasaia.

Notwe

Centuria Nona.

Nowe sitko ná nowym kółku wieśńaia.

Nouum cribrum nouo paxillo pendeat.

Nie igray myśńá z kółka.

Nie kładź pálcá miedzy drzewi/ być sie nie uśńrynął.

Inter sacrum & laxum. *Vel.* Inter incudem & malleum.

Nie po drzewie przygodá chodźi/ po ludziach.

Nie broy Ráchemberku/ przed czásem zginieśń.

Ne impie agas multum, ne moriaris in tempore non tuo. 7.

Nie po śńwie sie porze.

(Ecclesi: 18.)

Nie rychły Pan Bog/ ále łuczny.

Será Deũm mola, sed grauius molunt.

Nie káždy wie co mu zdrowo.

Nie przyleca do Leniá pieczone gołabki /

By siedział/ y nádsiedział zgotowawośń zabki.

Non tibi per ventos assa columba venit.

70

Nie lubi Pan Bog kzywdy.

Naygorśńe śńiadanie/ naylepśńy obiad psuie.

Niedzielné śńiadanie/ á Piátkowe śńiewanie/ rzadko ná dobre wy-

Niemiec dal sie dla towarzyśńá obieśń.

(Chodźi.)

Nie cięży swe boroczno koniowi.

Naboźny / by śńwieiego Gerzego kofń.

Nie záowsze przy Dworze gody/ czásem głody. Non semper Satur-

Nie zátái sie śńydło w worze.

(Nalia.)

Nie ma być wietszy rozchod/ niżli przychod.

Sumptus ne superet censum.

Nie płáci bogáty/ płáci winowáty.

80

Nie drzewiey pies popłynie/ áź mu sie wody w rzyć nálinie.

Naciejey sie ochynać.

Nie zabládzi/ kogo cnota rzadzi.

Niewola náuczey robić. Paupertas ad docet artes.

Prou. Grec.

Nie mieć kóści pod stól/ niech sie psi nie wádzá.

§

Nie wie-

Prouerbiorum Polonicorum

Nie wielki fortel / y máley przewagi.

Ná krotkie nogi wysokie bączmági.

Nowe grzechy pobudzają stáre plagi.

Ná tobie nieboże / co mnie nie może.

Ná świety Bog wie.

Ná świety Adam.

90

Ná świety nigdy.

Ná zielone świątki. Ad Calendas Græcas.

Nie gnieway tego dzisiaj / tego iutro masz przeprosić.

Nie grzyż ze Diabłem orzechow.

Mandere cum Dominis, non tutum est cerea magnis.

Nużby niebo upádo / y stworzónki potłukło.

Quid si nunc cælum ruat.

Terent.

Ná miyscu kámyk mchem obrasta.

Non fit hirsutus lapis ad loca multa volutus.

Ná cle przyszło / ná przewożie odszło.

Malè collecta, malè dissecta.

Ná hárdego dołek / á ná ráczego kolek.

Qui festinus pedibus est, offendit.

Pol. Virgil.

Nie pomoga siolá / kiedy rostkaje wsiadac goła.

Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.

Nie czeście widanie / gotowe nieznanie.

100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA DECIMA.

N Je daleko drzewá iábkó páda.

Non procul à proprio stipite poma cadunt.

Nie kánda ziemiá dáć iátká.

Non omnis fert omnia tellus.

Maro.

Nie ká

Centuria Decima.

Nie każdemu w ślubce przytosi.

Non omnia omnibus apra.

Nie bądź błaznem/ kiedy nie możesz być wielkim Panem.

Aut Regem aut stultum nasci oportet.

Prou. Græc.

Nie wrodzi sowa sokota.

Non imbellem progenerant aquila columbam.

Horat.

Niemasz gorzkiej rzeczy/ iako kiedy sowa ziastrzebieie.

Asperius nihil est, humili cum surgit in altum.

Claudiamus.

Nie iednako Pan Bog daie/ iednemu gas/ drugiemu iaie.

Nie rady kury na wesele/ ale musza.

Nie rada kozá na targ/ ale musi.

Nápisano v bialego lwa/ nie czekaia iednego dwa.

10

Nie iednemu Pan Bog wszystko dal/ ale wszystkim wszystko.

Ni do rady/ ni do zwady.

Neq; ad chorum, neq; ad forum.

Nosi wilt/ ale poniosa y wiltá.

Captantes capimur.

Prou. Græc.

Nie wszystko to prawda/ co Kiedy na kazaniu powie.

Nie o to ia bito/ ze chodzila w zyto/ ale ze doma nie sypiala.

Non propter pedis erratum ad liram.

Diogenianus.

Ná sussy plywa. In portu nauigat.

Terent.

Ná sussy kota ciagnie.

Nie kazdy wezmie po Bekwarku lutnicy.

Nie miec sie z motyka na słońce.

Nie tam synu zrzebiacia.

20

Nie mow pyssno/ być na zle nie wyszlo.

Nie czyn zlemu dobrze.

Ná tego przymowka/ á ná sie by sowa. Domi Talpa, foris Lynx.

Ná d. brym perwiadaczu silá nalezy.

Multrum refert, quo quis modo quid referat.

Ná tego Bog/ ná tego y ludzie.

Ni srymárku ieden tráci. Glauci & Diomedis permutatio.

Námácal go po strách.

Nie waż wiela ná máto.

Nie wtonie/ co ma wisieć.

Nikt nie iest bez Ale.

Nulli sunt vili, qui caruere NISI.

30

Nie zápomni gruski w popiele.

Nie do kordá Pánie Zordá.

Nie wierz nikomu/ nie zdrádzi cié nikt.

Nemini fidens, a nemine decipiére.

Nie z káздеgo jaká bywa Xiadz.

Non ex omni ligno fit Mercurius.

Nie wie glowá co iezyl blekoc.

Dat sine mente sonum.

Lingua ne præcurrat mentem.

Nie wiele oleiu w glowie.

Nie wszytko ma spetná domá.

Nie trzeba głupich siac/ sami sia rodza.

Noc ma swoy obyczay.

Nie wierz Wuiu Wuyney.

40

Nie gray/ nie przegrass.

Nalepszy grac/ najwieszy totr.

Optimus artifex, pessimus vir.

Aristot.

Násky co potoneli w kásky. *w dalszy*

Nie mierz chlopá w korzec / iáko owies.

Niebieski Dziedzic/ ná ziemi nie ma nic.

Nie sobie gwoli kucharz potráwy zápráwuie.

Gulam Domini deber habere coquus.

Martial.

Nie wie co to Pokoy/ kto nie skosztowal Woyny.

Dulcia non meruit, qui non gustauit amara.

Nie bedzie miał grossá/ kto nie szanuié kwartniká.

Nie trzy

Prouerbiorum Polonicorum

Nie każdy bąstard iednákcie szczęście mierwa.

Nie obiecany kasek y zgeby wypadnie.

Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.

Nie trzeba tym żartować/ co śmierdzi/ co środzi/ y co boli.

Non patitur ludum, fama, fides, oculus.

80

Natart mu pieprzu w nos.

Nie ma kota w domu/ coby nań wolał w MIARę.

Nie pożyczysz/ na tydzień gniewu: pożyczysz/ na cały rok.

Nie żaday z tego nikomu/ byś tego nie doznał w domu.

Nieprzyiacielowi nigdy nie wierz.

Ne credas inimico tuo in æternum.

Syrach.

Niewieścia żalobą/ tylko v pogrzebu.

Niś sie masz mścić/ trzeba pomyslić.

Nowsze zawsze lepsze.

Nierowni/ niezgodni.

Nie po wienie/ gdy niecnota w Żenie.

90

Niewiasta/ która wстыd strąci/ pracko sie z niecnota zbrąci.

Nalepię sie swą piedzią mierzyć.

Metiri se quemq; suo modulo ac pede, verum est.

Horat.

Ná Kobile iędzi/ á kobyły Buks.

Ná pilności/ y ná dostátku práwo należy.

Nalazł Diabel grzebio.

Nie frocem z ogoná wypadł.

Nie czyni sie Piątku Niedziela.

Nierzadem Polska stoi.

Naywieccy Doktorow ná świećcie.

Nie da sobie w nos dmuchać.

100

PRO-

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA VNDECIMA.

N Amnicy na świecie Żydow/Doktorow/ y Szlachty.

Naplwał mu w kásze.

Nie Szmodzka becżka furya mierza/ Krakowskim korcem / y to pod

Niemiec bez figlã z ławy nie spãdnie. (strych.)

Nie moga sie napãtrzyć siebie/Pan drzewiãmi/ã Pãni oknem.

Nie pomoga Kãpce/ kiedy sie seydać zãchce.

Maturum stercus est intollerabile pondus.

Nã Lowcã zwierz.

Nã stãrość dwã gãrby.

Tìme senectutem, non enim venit sola.

Ni me Tutki/ ni me siutki.

Namniyszã przyiażń nie zãwãdżi.

10

Naypodleyszego nieprzyiaciela nie trzeba lekce wãżyć.

Qui sapit, nec nimis timet hostes, nec cõtemnit nimis. *Aneas*

Nie przeciw sie mowcie/miey rozum w glowie.

(Syluius.)

Nic po cierniu/ kiedy roża spãdnie.

Contemnunt spinam, cum cecidere Rosa.

Ouid.

Nie mow Krolowi Bestie/bo cie zetna ieszcze.

Nie zedrzesz zemna pãpierowych trzewikow.

Nie wnet iesc/ kiedy rzeka ges.

Nã krõtkim toporzysku.

Nie żart Pãnie Poznãnski/ o iednego Kobylego synã/ dwãnaście
Cygãnow wiãsi.

Nie biegasz/ nie masz: Nie szukasz/ nie znaydziesz.

Qui quærit inueniet, pullanti aperietur.

Saluator.

Norymberskiej roboty pãcholek.

23

Prouerbiorum Polonicorum

Nie kupuy mäietności / Kupuy sašiadá.

Nie ma gđzie głowy przytulic. Non habet cui indormiat.

Non habet vbi caput reclinet.

Saluator.

Nie śpicway áże z god poiedzieš.

Nie bylby iedynak.

Ná Wilká okrzyk / á Niedźwiedz pšczoły drze.

Ni śiadło / ni pádło.

Niedźwiedz zdecht / dudy o ziemie.

Nie nowiná siwcowi woyná.

Niecnotliwe miásto / nie máš zá co kupic.

Nie wypárzoney geby.

30

Nie da taniey / iedno iáto w tárgu.

Nie ránoš wstát / nie bedzieš miat.

Ná zlodzieiu czaplá gore.

Nie godzi sie kłody przez pień wálic.

Niecnotliwe gárdło / wšytko požárło.

Operarius ebriosus non locupletabitur.

19. Syrach I.

Nie ták špetny Diabel / iáto go máluia.

Nie ták Lew frogi / iáto go máluia.

Námaž ty chłopá mástem / przedšie on dšiegiem śmierdzi.

Nie wšytkim wšytko iednáto sie widzi.

Alia alijs sunt pulcra.

Suidas.

Nie zágrzeie mieyšcá.

40

Nie obrošcie iáto Kákowi nogá.

Nie ten co počnie / ále co dokona / stawa otrzyma.

Finis coronat opus.

Nie káždy wesol / co śpiewa.

Nie byl przy rozdawaniu.

Nie w czás dáia chlebá husto / kiedy zebow w gebie pusto.

Ná koniowi owšá / kiedy idzie do pšá.

Ná zleżáły towar / ślepy kupiec.

Nie cieža Jeleniowi rogi.

Nie wy=

Centuria Vndecima.

Nie wyjeżdżaj w pole przed swąty.

Nie pomoże wronie kąpić. Frustra Æthiops lauat. 50

Niech Pan Bog radzi/ o swóicy czeładzi.

Ni z gościá korzyści.

Nie pomoże/ malowane łoje.

Nie spokojna głowá/ y w puskách zwáde znaydzie.

Niech sie dobrze zbroi/ tego sie gmin boi.

Quem multi metuunt, multos metuat necesse est.

Nie dudkuy ztemu plemieniu/ nic ná tym/choć ma w Rzemienu.

Nie wielkie dziwy/ iż tot szczęśliwy.

Nie máś lepszey zwierzyny/ iáko náśśá gáśśá/

Dobre piorko/ dobry mech/ nie gań mi y miáśśá.

Nie trwam o iedze/ kiedy dobrze siedze.

Nie iedz Rzodkwie/ áż sie zápoći/ nie piy po niey/ áż sie przewróci.

60

Niewiem skąd ja mam począć.

Quid tibi primum, aut quid postremum recenseam. Lucianus.

Nie da sobie rekawá wrwać.

Nie będzie z tey rzy maká.

Nowiny záwśse vprzedzáia same rzecz.

Ná Jutrznia nabożny/ná Níśá pyśny/ná Nieśpor piány.

Nie mogli po koniu / wiec po holoblách. Momus cum Venere
rem carpere non posset, Sandalium eius carpsit.

Non omnibus omnia apta, nie wśytkim gruski/drugim iáblá.

Ná koncu iezyká drogá.

Nie beda ze psiey story Jáłowicze boty.

Ná woynie naprzod sie nie wymykay/á pozad nie zostaway.

In bello nec primus nec vltimus esto.

70

Ná sie drugi broń nośi. Suo ipsius gladio hunc iugulo. Terent.

Náśśá rzecz iáť Rozkowá. Iuxta Mandrabuli morem negotium procedit. Lucianus.

Prouerbiorum Polonicorum

Tim Doktor iednego wleczy/ dziesięci ich vmorzy.
 Iuuenes Medici plerumq; sunt Homicidæ.
 Imperfectus Medicus, perfectus Homicida.
 Medicorum errata terra tegit, industriam sol illustrat.
 Medicus cœmiterium implet, Iurisconsultus patibulum,
 Theologus infernum.

Niemášci iedno iáto nášá Kárázya.

Nocna Gęgzółká záwŝe dzienna przekółká.

Nie wolay/ boć wezma gęba ná Kátusŝ.

Nie wykrećisz sie siánem.

Nie bedzie w Polŝcie dobrze/ aż pierwey bedzie bárzo źle.

Nie zbyway stárey sukni/ póki nowey nie spráwisz.

Nie w káždym ogrodzie to źiółko sie rodzi.

80

Nie uż nowy dom zbudowal/ kto stáry obálit.

Nie po stolcu. Ab Equis ad Asinos.

Nie z Reiestru trzeba Pánu sluzyc.

Nam sie v ludzi/ á ludziom sie záś v nas

Zda sie grzecnieyŝy/ v Giermáń kutasz

Aliena nobis, nostra alijs plus placent.

P. Mimus.

Nie mto ŝlodzieiowi ná ŝubienica pátrzyć.

Ná vprzedzeniu káżdza rzecz nalezy.

Nápisac węgłem ná czelusciách. Alba Linea, in albo lapide.

Ná wczte nie badz pierwszym/ áni ostátnim.

Ad conuiuium priorem venire inurbanum, postextiorem graue.

Lucianus.

Non tentabis, Nie wytrębisz.

Nálazl Kogut perle. Gallus vnionem in fimeto reperit.

90

Nie káždemu sie ná lutni grác zeydzie.

Non cuiusuis est lyram pullare.

Prou. Grec.

Nie wytrwa psia nogá ná ławie/ musi być pod ławá.

Nie zwierzay sie nikomu/ gdy o pożytek idzie.

Nie goń

Centuria Duodecima.

Nie goń tego co naprzód wyiachał / nie czekaj tego co pozad ie-
dzie / chceszli mieć nocleg weześnie.

Nie trzeba tam iść / gdzie czekał pieszo dojdzie / albo na koniu do-
Tł brat / mi swat. Ciedzie.

Nie każdy tyś Pleban. Non quilibet caluus est Parochus.
Nie trzeba maku siećać. Actum ne agas. Terent.

Nie namowisz / nie Dorotka. Vulpes muneribus non capitur.

Nła wiatr mowisz. Ventis loqueris. Suidas. 100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA DVODECIMA.

NJe Doktorá pyta / chorego pyta / gdzie go boli.

Nie to Kosterá co gra / to Kosterá / co Kosterom przypowieca.

Nła gládka żona patrzac syt nie bedzie.

Nła przednowiu pustki w gumnie.

Nie trzeba być goráco kápanym.

Nła zgonney toni.

Naydzieś czasem y takiego / co sie boi ciemá swego.

Nie rádaby była puszczáta / iedno iz ręká szczawke zádáta.

Naciezcy poczác.

Naciezcy sie ostráżyć.

10

Naciezcy sie ochynać: Omne principium graue.

Prima coitio acerrima est.

Terent.

Nie dbam o wielki gármiec / kiedy sie z mátego náiem.

Nie mogłem tobie / ledwo sobie. Proximus egomet mihi.

O.

O D Bogá poczynaymy. A Ioue principium Musæ. Maro.

A Dijs immortalibus sunt nobis agēdi capiēda primordia. Cic.

Prouerbiorum Polonicorum

Ni exordire, non inuocato prius numine. L. Viues.
 O Pańskie tuczy koniá. Oculus Domini saginat equum.
 O przygodzie myśl ná swobodzie.
 O puszczeni od ludzi/ sa w opiece u Bogá. (August.
 Vbi desinit consilium humanū, ibi incipit auxilium Diuinū.
 Ogláday sie ná zádnie Polá. Quod sequitur specta. Cato.
 O sey dawshy oblizuie.
 O z tego dlužniká/ y plewámi bierz. 20

O poniczá ode dźdźá.
 O wilku mowia/ á wilk przede drzwiami. Lupus in fabula. Ter.
 O d wráćania boli głowá.
 O d rzemyká do koziká/ od koziká do koniká/ á potym ná szubienice.
 O d stworzenia świátá/ tkwi noz w polciu/ z ktorego do tych dob
 żaden iessze nie wkrpil.
 O soliles by Práge.
 O czy wytrześczył/ á gęba nápeczęł.
 Supercilium attollentes, buccas inflantes. Prout Græc.
 O státek świniie wyrzty.
 O y Mácku/ Mácieiu / nie swa rownia poymnieš / moia dżiewká
 Włodarzowná/ á tyś prosty kmiéc.
 O d Amassá do Káissá. Ab. Herode ad Pilatum. 30

O d z tego nie cżekay dobrodziejstwa.
 Omnes res, wšytká wieš.
 O tey dobre/ káždy sobie.
 O żenil sie Ryto/ Diabel mu po niey bylo.
 O żenil sie Kłodziejey/ poial Murwe sam Šłodziejey.
 O chotá gorška niź Tiewola.
 O roż tobie Byšku Mázia.
 O piera sie by kot ná ledzie.
 O moie żyto/ mniež dobito.

Orzech

Centuria Duodecima.

Orzech/ Stokwiśl/ Tlicwiastá/ iednym kštalkem żyja/
Tlic dobrego nie czynia/ kiedy ich nie biia.
Nux, alinus, mulier, simili sunt lege ligati,
Hæc tria nil rectè faciunt, si verbera cessent.

30

Opuchá drożdża kozuchá.

Odżymie w fartuchu/ á Jarczyne w kozuchu.

Odol sie by pultora nieścieszacia.

Do sukow przyszlo do pukow.

A verbis madidi veniunt ad verbera tandem.

P.

Panie Chryste/ sercá nie odmiemay.

Qui dedit velle, det & perficere.

B. Paulus.

Pan Bog á miekket/ to przyiaciel práwy/

A ludzra przyiazni/ tylko dla zabawy.

Przed trzaskiem do lasá nie isc ?

Po skobzie Polak mady. Piscator iclus sapit.

Po nici klebka dochodza.

Pomoze by umarlemu kadzidlo.

40

Prawda kole oczy. Veritas odium parit.

Terent.

Przez co kto grzeszy/ przez to bywa karany.

Per qua quis peccat, per eadem punitur.

Psi glos nie idzie do niebios.

Canis Lunam allatrans cursum eius non impedit.

Poki chodzim/ poty sie godzim.

Przeptynowszy utonak. Toto boue deuorato in cauda defecit.

Pánu Rymá/ Pánicy sáptá/ á czeladzi párstot.

(Huttenus.

Przenagabana cierpliwosc/ obraca sie w popedliwosc.

Furor fit læsa sapius patientia.

Mimus.

Posli krewka/ álic ona przyniesie gowienko.

Ne rudibus, quicquam committat asellis,

Res bene curatas, qui volet esse suas.

G 3

Pan

Prouerbiorum Polonicorum

Pani iáko chce/ á chudšina iáko moze.

Pewny by Turcki z ogáry/ A Szusznárowski z kárásmi.

50

Przywára pod wieczor.

Pierwsza zóna od Boga/ druga od Ludzi/ trzecia od Diabla.

Przy suchem y mokre zgoré.

Ponura swintá/ gleboko w ziemi ryie.

Potrzeba práwo lamie. *Necessitas frangit legem.*

Pitánego/ á Dzieciecia/ Pan Bog strzeze.

Psia mác ieszcze nie zdechla.

Przypadlych rzeczy lekce nie waz. *Anteunt tacitas semper pra-*

Postawy dosyc/ á waktu máto.

Clagia clades.

Pan Bog szczęściem władnie.

60

Pilność stugi dobrego/ czyni Pána dátneho.

Przed zazdroscia/ w niebie nie byc.

Proste scie/ wdziaczne Pánu Bogu. *Diligit Dominus rectos cor-*

Pierwey ma byc otworz/ niz pomaga Bog.

(de.

Pilny/ by Zaiac bebna.

Plata sie/ by piate koto w wozie.

Possedz do lasa na grzyby.

Polezysz z Ruski miesiac.

Piiány/ á dziecie/ prawde powie. *In vino veritas. Prou. Graec.*

Poymalem Tatarzyná/ wiedzje go sam/ niechce isc/ podzje ty sam

niechce mie puscić.

70

Pániey mlodey smiech/ Pániey stárey ni kaska.

Poiechal cielaciem/ á przyichal wolem.

Pieniadze wшыtko moga. *Pecuniae obediunt omnia. 10. Eccles. 19.*

Pan káždy dobra rada stoi.

Pánstwo rozdwoione/ trudno ma byc uspokoiene.

Omne Regnum in se diuisum, desolabitur.

Saluator.

Pan poddánemi/ á poddáni Pánem stoi.

Potykaty

Centuria Duodecima.

Potykał się w imię Boże/ na toś to brał żold nieboże.
 Przeszły rzeczy nie żałuj/ niepodobney rzeczy nie wierz/ o nierow-
 na się nie kus/ tedy sobie głowy nie zfrásuieś.
 Pierwey spróbuj/ potym strofuj.
 Páni młoda/ iáko Źrzebiec.

80

Protokie nie morduj.
 Potuśy nie wádza/ w gębe nie dádzá.
 Popráwił się z piecá na głowę.
 Puffczaj/ co wiedzieć/ ná co się porywa.
 Prosta Zwángelia/ może iej wierzyć kto chce.
 Przed Tiewodem ryby łowi. Ante victoriam triumphat.
 Ptacy iessze w lesie/ á on iuż roženki struże.
 Capra nondum peperit, & iam hardus saltat in ædibus.
 Piy piwo/ iákiegoś náwárzył.
 Exedundum tibi est, quod in triuisti.
 Przydáło mu się/ by ślepey kófosy żiárno.
 Gallina cæcutiens reperit granulum.
 Pan stugi/ á Ociec syná/ nigdy nie zelży.

Terent.

90

Przedat Imienie/ á kupił Źzemienie.
 Plápla/ co mu ślinká do gęby przynieśie. Quicquid in buccam.
 Pośleżli do Páryżá/ ośiełt á głupiego/ Cic.
 Jeśli tu był osłem/ táń nie bedzie koń z niego.
 Paulos si quis stolidum transmittat asellum,
 Si fuit hic asinus, non erit illic equus.
 Piy/ á nie wyy.
 Po obietnicy/ trzeba ná pretkim koniu iáchác.
 Przez posty wíłt nie tyje. Absens hares non erit.
 Przesádził się w rozum/ by Tátárzyn we Źbroie.
 Przyšedł niestátek/ y wziął ostátek.
 Pan Bog wynalazł Źjármárki/ á Diabel Źrymárki.
 Pánsta chorobá/ ubogiego zdrowie.

PRO-

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA DECIMATERTIA.

Przywiódł go ná háł.

Puścił sie ná szrot.

Powinąłá mu sie nogá.

Potrząsa porozem.

Pochlebstwo gorzkie/ niż trucizna.

Pobrano by częstótki ná lepie.

Polski most/ Niemiecki post/ Włoskie nabożeństwo/ wszystko to bla-

pardubickie rucznice/ Kłátowstie sery.

Czeństwo.

Pierwey trzeba przed swoia sienia umieść.

Posel/ iáko Osieł/ co naní włoża/ to mieście.

10

Petno tám wszystko/ iáł w Saháydáku.

Przestroga od Bogá. Excitat & monitor corda supina Deus.

Pomoc nierówna/ nieperwna. Dissimilia non facilié vniuntur.

Pánów mostwo/ czyni wóbstwo.

Prze niezgodę tráca ludzie swiebođe.

Pokus pierwey słowy/ niż sięgnieś do głowy.

Omnia prius experiri, quam armis sapientem decet. Terent.

Poty Murwá miluie/ póki w miešku czuie.

Lenonem Lena, non diligit absq; crumena.

Przedey będzie nim sie gola splećie.

Póki żyta/ poty byta/ wószak nie dáć od tego myta.

Przetóciem nie ryczy/ áno go domá nie.

20

Przed kim było klucze kryć/ temu w rece dano.

Po sności Rzemieśniká poznáć. Instrumenta declarant artificem.

Przy pszenicy musi być kółol.

Przywiązal sie by cięle do krowy.

Pewnego

Centuria Decimatertia.

Pewnego dla nie pewnego nie wpuſzczaj.

Ne incerta certis anteponantur, veto.

Przyſięga Boga nie oſkutaſz.

Proznowanie w rychla niedze przychodzi.

Egeſtatis mater Inertia.

Panny w znowie/ pira z kądzi/ pod czas ſtoſtować nie wadzi.

Pies ſuki nie kaja.

Po iaiu ſie napić/ po Jąbtku Pánne obłápić.

30

Przyiácharoſzy do Káliſzá/ w piec.

Podsiata ſobie rutki.

Przytożywoſzy do ſdziebá ſelag/ będzieſz miał kukielka.

Przed ſtolem ſiedzac/ iakoby teſ w Láſni poſługował.

Pan bez ſlugi/ Kija bez ziemie/ Ocie bez dzieci/ Siemiánin bez

Poiednana przyiazi/ iak Wárcowy lod.

Amieci.

Pan ſie ná ſluge zá ſywota ieſzy/

Po ſmierci rowno z nim w koſnicy leſzy.

Mors ſceptra l'gonibus aequat.

Po Jármarku zly targ.

Nundinis ſolutis non eſt negotia-

tio mercimoniorum.

Damaſcenus.

Przyſiadł mu ſádcw.

40

Podbił mu bebenká.

Przećiwko Prawdzie rozumu nie. Veritas inuicta.

Przyiáciel nie ma być iako kwiatek/ ktory poki ſwieſzy/ poty miły.

Przypedził go do zimney wody.

Przy iednym ſzczeſciu/ dwie ſzkodzie Bog dáie.

Pieniadze licá nie máia.

Pierwey ſobie/ potym tobie. Proximus egomet mihi. Terent.

Pierwey ſobie/ potym drugiemu/ moſzeli być. Ordinata charitas,

á ſeipſo incipit.

Pierwey Sobkowi/ potym Dobkowi.

Poydeć ia do Koſciotá/ ále Paćierzá nie bede mowił.

50

Prouerbiorum Polonicorum

Przy Orle / żywia się y wroble.

Coruus relicto ab Aquila cadauere uescitur. *Pol. Virgil.*

Ptak który chce na dwu drzewach usieść / na ziemię spada.

Qui binos lepores vna seclabitur hora,

Vno quandoq; quandoq; carebit utroq;.

Po groszu zbierając zbierzesz / po szelagu ciśnieć / rozciśnieś.

Pokorney głowy miecz nie siecze.

Pánsta prósbá gorzka niż roztazanie.

Potentior cum rogat, imperat.

Ausonius.

Sualio illius, qui iubere potest, vim necessitatis affert. *Tacitus.*

Pierwszego przestępca w wojsku / bez miłosierdzia karza.

Po málu idac / daley zaydzieś. Si non properaueris, peruenies.

Prsto Atysiu / oto pień.

(Zuingerus.

Przecż chwaliś Dziady / gdys sam skárady ? Quis patrem laudat, propria nisi laudis inanis ?

Prawdy się nie náieś / kza się nie wdawisz.

60

Przyechata Niedza do Swarzedza / Simile ducitur ad simile. *Prot*

Przydzie Awieciń / ostatek z gunna wymieciem.

(Gre.

Przydzie May / przedsie bydlu day.

Przybedł Tiestatek / y wziął ostatek.

Pan iako chce / á chudzina iako moze.

Poslubiona Pánne / káždy chce miec za zone.

Przed gościem Zony nie chwal / czeládzi swey nie zálecaj / z koniem się nie popisuj.

Pierwsze kocieć za plot.

Pánna iako Pánna / ále rzepa w sámym tuku.

Paparoná gasta / Domatur gniazdosz.

70

Pierwszego targu nigdy nie wpuścżaj.

Podrwil święto Piętrze.

Pluskał / pluskał / á nie wmuskał.

Pan Bog ludziom niedogodzi / á coż człowiek ?

Práwo

Práwo gorſſe niſz miecz.

Poznaſſ woſt.

Per fas, per nefas, byle było v nas.

Prekſta robotá / z reku páda. Canis feſtinans, cæcos parit catulos.

Piánego obietnica / vbogiego wczás / á ſkapego boynoſć / nie zá-
wſſe wćieſza.

Pan Bog czáſy rozdáie.

80

Po nieſmiálym ieſzǳcu Zonia / á po ſmiálym meſzu wdowy ſtoda
Poglada nań by Wol ná Rzeſzniká. (Doſtawác.

Poſtáremu Pan Bártoſſ.

Proſty Biernat. Dauus non Oedipus.

Piatek goſci rozgania.

Po ſulách / náſtępua puki. Qui non curat verba, curabit verbera.

Pierwey ſto godſin wyćiecz / nim ſie niewiaſtá oblecz.

Dum comuntur, dura moliuntur foeminae, annus eſt. Terent.

Pátrz ſkad wiátr wieie / tedy cie deſzǳ nie zleie.

Prozno temu ſtrzypieć / kto niechce táncowác.

Surdo narras fabulam,

Terent.

Pſina oczy záſtonit. Abſterſit pudorem. Vel 3

Perfricuit frontem.

90

R.

RAniego wſtánia / wczéſnego záſiania / á młodego oſzemia /
nikt nie žalował.

Rownego Pána gniew / gotowe nieſzczéſcie.

Rychley ſie dobra nowiná / niſli zta odmieni.

Rowny ſwiety / przéſtep.

Rozſmiał ſie / by Mázur ná zemle.

Raczemu guz ná brzuchu roſcie / á leniwemu ná grzbiecie.

Rány zá rány / á wrocmy ſobie Bárańy.

Reká rozumu nie ma.

Rowny zownego ſie weſeli.

Pares cum paribus facile congregantur.

Cic.

Rychley chudſiná dla chudſiny wczyni / niſli doſtátni.

IOO

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA DECIMAQVARTA.

Rządki ślepy widzi.

Ruszył go w śadno.

Rzemieśnik / niewolnik / w tego co mu robi.

Rek a reke wmywa / nogá noge wspiera.

Manus manum lauat, pes pedem sulcit.

Euripid.

Rząd Niewieści / nie czyni czi.

Radz sie inštego / a przed sie pátrz swego.

Rozne mieřkánie / przychodzi w nieznanie.

Rychleyby wytrwał / kiedyby mu chrzaszczá przez nos puszczano.

Rybá ryba / Ptak ptakiem / a Człowiek człowiekiem żywie.

Sic pisces saepe minutos magnus comest.

Rozigral sie by Cieł.

10

Raz tni / dwa pchni / gdzie o gardło idzie.

Raná sie zgoi / a słowo sie nie zgoi.

Ensis vulnerat corpus, mentem oratio.

Ráno wstawšy / co robić / bo inaczej / takżebyś leżał.

Rozum bez cnoty / miecz w reku śalonego!

Eloquentia sine sapientia est gladius in manibus furiosi.

Rządko co ludźie z pálca sobie wyřsa.

Non omnino falsum est, quod rumore populi iactatur.

Aristotel. Vulgo: Non fac, non dicunt.

Raczy by pień ná ptaki.

Key wiedzie. Choragum agit.

Rádaby duřá do Ráiu / ale grzechy nie puszczáią.

Rządko rzecź wczéiwa / bez pożytku bywa.

Rad puszczá nity / sprzet śle nábyty.

20

Centuria Decimaquarta.

Káanna siewbá/ często omyla/ á pozna záwŕŕe.

Kzadki mlody chetnie ſie wczý.

Kadby go wlyŕce wody wtopiŕ.

Kzemiesnikowi przed czáſem nie pláć / Xoni ná borg nie przeda-
way/ Zony bez poſágu do domu nie bierz.

Kobiac wŕiábt/ á iedzac zápoçit ſie.

Redde quod dabe. Albo idz do wieze.

Reŕtem goni. Res ad reŕtem redijt.

Rycerŕtwo zá niem/ gryzloby kámiçñ.

Rozum okraſá rzeczy.

Rogiem náſtat/ bedzie pogodá.

30

S.

Smierç nie pátrzy w zebý.

Stomiány Stároŕtá/ debowego Ziemiániná zwalczy.

Strzezonego y Bog ſtrzeze.

Stáry ſlugá/ iáŕ stáry pies.

Spráwiedliwe nábyçie/ y ná morzu nie tonie.

Siedliſmy iáŕ o ſol.

Słowko wroblem wyleçi/ á wolem ſie w ac.

Et volat emiſſum ſemel irreuocabile verbum.

Horat.

Silá zlego/ dwáy ná iednego. Ne Hercules contra duos.

Szkodá kraſy/ gdiŕie rozumu puſŕo.

Swiát gdy kogo çieſŕy/ zdradza.

40

Szperna przýſadá/ kto cudnie mowi/ á źle myſli.

S.

S.

S.

S.

Sam Stworzyciel Szczęſciem Száſwie.

Szperna twarz Cnota przyozdobic moze/

Alle Tłecnocie gładkoŕç nie pomoze.

Sen márá/ Pan Bog wiárá.

Smierç koniec wŕŕykiemu. Mors vltima línea rerum. Horat.

Szumno/ á w piety zimno.

33

Siedzje

Prouerbiorum Polonicorum

Siedźże tu grzybie/ aż cie Diabeł zdybie.

Samo się złe stłucze.

Sama ciemnota każdego starze.

Smiecie się by złe na śłods.

50

Sama starość/stoi za choroba. Senectus ipsa morbus. Terent.
Sześć rzeczy powinien mieć słachć w domu dla gości/ Kąpiel
tłusty/Piwo dobre/Chleb chadogi/Ocet mocny/ świece jasne/
y Gorzalka przednia.

Szczęście niewieście/ Fortuną chłopia.

Strać nie wojować.

Smaczny chleb krądziony. Dulces aquæ furtiuae. 9. Prou. 17.

Státek czyni dostátek.

Światy to groź co kopy strzeże.

Świata to kopa/ co dziesiąci strzeże.

Skąpego nie obieray sobie za przyjaciela prawego.

Skąpy dwa razy płaci.

60

Stánistaw z izby/ Stánistaw do izby.

Sigismundus R.

Szydłem mu we łbie wkładano.

Spiesz się by świec z boty na targ.

Silá dom potrzebuie.

Syn w dom/Dziewká z domu. Mulier egressa paternis ædibus,
non amplius est parentum, sed coniugis. masculinum verò
genus,perpetuò manet in ædibus.

Euripid.

Stara miłość iáko stara Fráncá.

Sam Bog nie bierze/ gdzie niemáś nic.

Szłoda krasy/ gdzie rozumu pusto.

Sordet honos formæ, cui non sapientia iuncta est. G. Faernus.

Smiały co się ze dwiema biie/ale śmielszy/co się zemi/á nie ma nic.

Sikora dworny ptak.

70

Szanuy mie domá/ bede cie szanowála v ludzi.

Świnie pásć/y to dáleko od zboża.

Sam

Centuria Decimaquarta.

Sam sie swoim nożem zaráznal. Suo sibi hunc gladio iugulo.
 Szkoda psu białego chleba. *(Terent.)*
 Staremu/bywálemu/y wielkiemu Pánu/musi cztowiek wierzyć.
 Stárzy rádzi sobie lat przycygniáią/ á mlódzi wymiá.
 Sitá bez rozumu sámá sie kázi. Vis consilij expers mole ruit sua.
 Stánal mu kóscia w gárdle. *(Horat.)*
 Szerokie wrotá do Dworu/ále wąskie ze dworu.
 Száchem páda. 80

Spyta cie Jimá zaráżem/byllis Lécie gospodarzem.
 Sam działay/przyiáciot nie czeka. Ne quid expectes amicos,
 quod tute agere possis. *Agellius.*
 Stroż nád strożem/á obá krádna. Ridiculum est custode indi-
 gere custodem. *Plato.*
 Sobie škodzi/ kto zlego swobodzi.
 Strzec niewiásty/nálewác w piasty.
 Smiechy swe grzechy.
 Strzeż sie gości/ ktorzy máia ości.
 Smierci/ żaden sie nie wywierci.
 Sobie gali/ gdy cie zly chwali.
 Sobotnim frychem. 90

Stacze by cieie v kółká.
 Stráchy ná Láchy.
 Szách álbo met.
 Stráshydlo ná wroble.
 Sroká we krzu.
 Sol ná sery/ á sery ná sol.
 Siedm Rzemiost/ czternaście nieszczescia.
 Swiety ty/ by miał Jelcá.
 Szczuká zdechlá/ ále zeby zostály.
 Stupili sie by Listki do Ruffmierzá. 100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA DECIMAQVINTA.

Stary ále Jary.

Szláchcie v Dworu słuzy/ á domá mu ky roście.

Świeta pierzynká/ by rekawá miáta.

Stánal mu zá Rozány wianek.

Sztuczka od Mostku.

Swawola káżdego zepsuie. Omnes sumus licētia deteriores. *Ter.*

Sitá pies we dzbanie widzi/ ále głowá nie wnidzie.

Syn tyłko worki zliczy/w rozumie nie dziedziczy.

Ars non diuiditur inter Hæredes.

Prou Hispanicum.

Swawola w piekle gore.

Splocz mleko z watroby/ chcešli wyść choroby.

10

Suchy Marzec/ mokry May/ czyni gumno iáko gay.

Inter P. & P. si non erit P. non multum erit P.

Sprobowałszy psa obieśc.

Stary furman rad słucha/ kiedy kto biczem trząśta.

Sam sobie gade/ sam wesol bede.

Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.

Tibull.

Słuchajze mie/ wśátemci nie trześćzał w Łáźni.

Sroy Angielski/ chod Ślodzięyski/ glos Diabelski/ á mieso báránie/

Sowá ze krzá/ á dwie w kierz.

Cypawá

Spokoynie wyscydanie/ stoi zá dobre śniadanie.

Stary gospodarz Pan Bog/ wie kiedy komu czego potrzeba.

Świecá ludziom wsluguiac/ samá sie trawi.

Alijs interuiendo consumor,

20

Świec á dráby/ beda nowiny.

Śmierć pokáże/ co kto ma. Testamentū hominis speculum. *Plin.*

Spi ná

Centuria Decimaquinta.

Spi ná to dobrze. Porrectis pedibus dormit,
Dormit in vtramq; aurem.

Lucianus.
Terent.

Smialkã wšedzie bia.

Stara Panna/ ná starego Solnierzá czeka.

Staršy Pan Bog/ niš swiety Mácin.

Szkoda tym styru zwierzać/ ktorzy nie plywáli.

Sluga ma byé wierny/ nie leniwy/ y nie pyšny.

Słowo wyrzeczone/ dziewictwo stracone/ y czas ktory minie/ z wo-
da co uplynie/ nigdy sie nie zwracáq.

Nescit vox missa reuerti.

Horat.

Virginitas nulla est vnquam reparabilis arte.

Nec quæ præterijt, cursu reuocabitur vnda.

Nec quæ præterijt, hora redire potest.

Quid.

Starego lisã trudno włápić.

Seni verba dare difficile est.

Terent.

30

Szyia tam komus káptur. Aliquid monstri alunt.

Terent.

Staroście z chlewã/ Woiewodzie z piekarnicy.

Sierota ciężka niš kámién.

Szturm ludzi nie rodzi.

Smielšy Kur ná swoich śmieciách/ niš ná cudzych wrotá h.

Stroi Bábã sirole/ kiedy sobie podleie.

T Alto Bogã á szrypic.

Trudna zgoda z ogniem wodã. Contraria nunquam vniantur.

Tego co robić niechce/ maã w rece kole. Nolenti omnia difficilia.

Temu naywielšy grzech/ komu co zginie.

40

Trucze sie by Mák po piśle.

Tráfił ze dżdżã pod rynne.

Incidit in prunas, cupiens vitare. patellam.

Targowy dzień/ pilnuy káždy swego.

Tám sa ryby/ gdzie sie ich namniey nie spodšiewaš.

Prouerbiorum Polonicorum

Quo minime reris gurgite piscis inest.

Ouidius.

Trzeba Bąbie ną boty.

Trudno Wilkiem orać.

Asinus ad Iyram.

Trzy rzeczy w ślacheckim mieście bączni nagány być godne wpa-
truią / tedy Dwor wyższy niżli Kościół / Karczma okazałsza
niżli Katusz / psiarnia budowniejsza niżli szpital.

To w zysku / co w pysku.

Trudno z jednego wolu / dwie sforze zedrzyć.

Nemo duplici pœna afficiendus.

Re Iuris.

Tłustego potcia nie trzeba smarować.

50

Trąsła Marta ną Totartą. Calcus calcam ducit.

Varro.

Tąz Bąbą / też kółą.

Trąsła kosa ną kamięń. Nouacula ad cotem.

Trudno madrego oszukać.

Trudno z god ną gody.

Trzy rzeczy / a nic grzeczny.

Trzy niewidy.

Trzy po trzy.

Trudno z jedna macierzyzna / ną dwoie gody.

Tam sie Orłowie zlatuią / gdzie ściern czuią.

Vbicunq; fuerit

cadauer, illuc congregabuntur & aquilæ.

Saluator.

60

Ty cudzego szczypty / a Diabel twego garścia.

Tak trzeba Ziemię ciągnąć / iakoby sie nie zerwał.

Tak rana boli w goleni / iako y w glowie.

Trąsil mu w Rumel.

Trzyma sie iak piłany plotu.

Trąsil ną praść.

Tak to bolesno komu Żoną umrze / iako kiedy kto zabiie sie w łokieć.

Twarda kość Drabiku.

Tąz Bąbą ną tychże kółach.

Trudno tego wodzić / kto nie może chodzić.

70

Tylko

Centuria Decimaquinta.

Tylko to chorego pytaia / ieśli chce.

Tak ważna Miśa czytana / iako y śpiewana.

Tego tylko z dżiała zabiia / kogo Piorun ma zabić. *Stephanus R.*

Ten niech laie / ktory daie.

Trudno muru głowa przebić.

Ten temu Pan / kto tego zie.

Tak temu rad / iakoby mu psi obiad ziedli.

Tak temu rad / iakoby mu noge wciqł.

Tak mu mit / iako sol w oku.

Trzebá mu iak wrzodowi wygadzac.

80

Tak to prawda / iako kiedy żywe kielbasy po świeccie lataly.

Trzebá tam stapać / iak po brzytwách.

Tanquam super spinas incedentes.

Lucianus.

Tráfil Diabel ná Pogána.

Twárdy Koziet doic.

Ty za plotki / a plotki za cie. Anguem concupiscis, & te anguis.

Tak dobry ubogi / iako y ten co nie ma nic. *(Pro. Gre.*

Tu gore / tu boli. Hinc lupus vrget, hinc canis angit.

Trzyma mu grzbiet. Tergora tuetur. *Prou, Grec.*

Tedy bliżey a dález; owedy dález a bliżey.

Longius, sed tutius.

L. Viues.

Tráfil by kulq w plot.

90

Tak dobra Kukieta / iako y biały chleb.

Ty iedno wieś / a ia drugie.

Tak v Kiedza iak v Wdowy / rázdy chodzi po swey woli.

Tak sie go to imie / iako groch ściány.

Trzy rzeczy zadnego nie przynossa pozýtku / cudze piemiądze liczyć /
cudzego psa karmić / y cudza żona oblapiać.

Trudno ślodzicia okraść.

Tam woz musi / gdzie sie konie nápra. Varo Vibiâ sequitur.

Vel, Funis fistulam sequutus est.

Prou. Hispan.

Prouerbiorum Polonicorum

Trudno dwiema Panom dogodzić.

Nemo potest Dominis recte seruire duobus. *Vel:*

Deficit ambobus, qui vult seruire duobus.

Tego trzeba hamowac / co sie do broni porywa / a co do mieksta /

Torowanym goscinem ladatko sie wlecze. (Tego nie trzeba.

Inuentis addere, non est difficile.

100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA DECIMASEXTA.

Trzeba sie zmaczac / kto chce ryby łowić.

Taka moc rozgryzka / taka sam od drugiego ma. Nemo potest plus iuris in alium conferre, quam ipse habere dignoscitur.

Trudno z Bogiem walczyć.

CR. iuris.

Trudno przeciwko wodzie plywac.

Tak dlugo strugal / az tez przestrugal. Nihil minus expedit, quam agrum nimis colere.

Plinius.

Tajemnice wydac / przez noga rzucic / na poczciwosc sie targnac / nieprzeidnane rzeczy.

Tegoz plotu kol.

To perwa nowina / bywsszy Lato bedzie Zima.

Omnium rerum vicissitudo est.

Terent.

Trzy lata przed wasem / trzy lata z wasem / trzy lata po wasie.

Trudno z blazny na zaiac.

10

V.

Vchoway Panie ztego robaka chrzascza.

VWdowy / chleb gorowy / ale nie kazdemu zdrowy.

Vstracha wielkie oczy. Metus omnia maiora reddit.

Vpierz mi kosuch / a welny nie maczaj.

Vstap

Centuria Decimasexta.

Ostał go wno twarogowi. Da locum melioribus, Terent.
 Umk m Czechu/ siłás stáwif.
 O Dworu dwornic/ á domá wybornie.
 O bierzsy nie dádzá sie náptákác. Nemo tam iniquus in seruos est
 Domin⁹, ut quos luctu affecerit, lugere non permittat. Hutten⁹
 O godzi nie szczęście w szkodzie/ choć podobieństwa nie będzie.
 O bogiemu Bog nie w bog. 20

O cietay Márku Antoni / nim cie Wiekierá dogoni.
 O leniwych záwšse swieto. Ignauis semper ferix.
 O rosta wilczkowi zęby.
 O rzad wrzędowi wierzy.
 O tego tańcá/dwá końcá.
 O wia sie by złodziej w Jármark.
 O kiiá dwá końcá.
 O kátá mu kray/ á v Subienice koniec.
 O Bárańowá wielka woda/ káždy sie tam wozic musi.
 O mysl niewieści/ me ma stałości.
 Varium & mutabile semper, Fœmina. Maro. 30

O wia chwoszy mile/ postoy koniom chwile/ wia chwoszy trzy / czolá
 koniom potrzy/ wia chwoszy sześć/ dayze koniom uśc.
 O mizga sie by Czápłá w kobieli.
 O mizga sie/ by ogrodny zájac.
 O kazał mu psi zab. Theonino dente rodit.
 O Diabłá ryby/ á pieprz v dwu. Cbot.
 O Aráwocá záwšse ma byc zdarta suknia/ á v Szewcá dżurawoy
 O kázuie gruski ná wierzbie.
 O legł miedzy trupy.
 O stoi sie/ iáť mlode piwo zá czásen.
 Omne Principium feruet, medium reper, finis friget.
 O czyni mie wie szczym/ á wczynia cie bogatym. 40

Prouerbiorum Polonicorum

Umie swego psa leczyc.

Ubogi z woda warzy.

Uchodzac przed Wilkiem/tráfit ná Niedźwiedzia.

Incidit in Scyllam volens vitare Charybdim.

U Białychgłow długie włosy/ á rozum krotki.

Longam Casariem fert, curtam foemina mentem.

Uchoway Boze zdrowych potraw/ wielkiego szczęścia/ y cnotli-
wey żony kiedykolwiek.

Uryasowe listy. Bellerophontis literæ.

B Uży słuchájac/ Jezyt mówiac/ Rece do siebie gárnac/ Serce po-
żadájac/ nigdy sie nie násyca.

Non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur. I. Eccl. 8.

Ubogi á pyśny/ Boży nieprzyiaciel.

Ukrzywdzone^o škoda moze sie nagrodzić/ ále ty nigdy. Hedugis. R.

Umie Pan Bog ugodzić/ gdzie boli.

50

Ubogiego Láznia/Pánsta połutá.

Uchodzi w rekoiesci.

Czetác.

U wielkiego dworu/ bedzie wśytkiego z potrzeba/ tylko trzeba po-

W.

W Edlug stáwu grobla.

Wie s. Marcin/ dla czego piaszcz dáł.

Pileum donat, vt pallium recipiat.

Wie pies czyie sádro ziadł.

W kástan Bawelne/ á w chomato stoma.

Boui fenum, Plitraco saccarum.

I. Scaliger.

Wstyd dworzánina nie karmi.

Inutilis est viro egenti verecundia.

Plato.

Wietzy hut/ niżli puk.

Wywolał wilká z lasá.

60

W odmećie ryby nalepiey sie towia.

Turbato melius capiuntur flumine pisces.

Wśytko

Centuria Decimasexta.

Wszystko podobno v Bogu. Omnia Deo possibilis.

W każdej rzeczy zażyłość / chyba w niedzy nic.

• Sola miseria caret invidia.

Wilką za wssy trzyma. Lupum auribus teneo.

Terent.

Wszystkosmy ludzie / tylko Xiadz Pleban człowiek.

Wszystko Bog odmienić może.

W cudzym domu drwa rabia / a do nas wiory leca.

Wiecey ma Pan Bog niżli rozdał. Habet Dominus unde dare
polsit multo his plura.

2. Paral. 22. 9.

Wloch przed Skoda / Niemiec w Skodzie / Polak po Skodzie przy-
chodzi k sobie. Italus ante damnum, Germanus in dam-
no, Polonus post damnum sapit.

W Rzymie być / a Papieża nie widzieć.

70

Wdowa sobie Pan.

Wyżorował mu kocielki.

Włożył piščezle w miech.

Własne żateczje tajno / ni śmierdzi ni pachnie.

Wielka różnica / Pan Baranowski a Woźnica.

Wol za morzem po groszu / a od przewozu sto złotych.

W Paryżu rzeka Mleczna / brzegi Jagłane / a Wol pieczony nąd
nia / y noz w nim.

Wierna miłość / nie zbyty gość.

Wolna myśl iedną rośkoż v człowiek.

Mens secura iuge coniugium.

W smerku nic nie smakuie.

Difficile est tristi fingere mente iocum.

Ouid.

80

Wymknął go iak Philipą z konopi.

Witay mi kaciłka nie brodzac.

W dostátku trudno miare zachowac.

Luxuriant animi rebus plerumq; secundis.

Ouid.

W iedney łace paśieni.

Waża

Prouerbiorum Polonicorum

Wesłana w kálecie.

Włoczy się za nim Pánstwo/ by za sárna ogon.

Wyśilit się w rozum/ by sárna w ogon.

Wet za wet dármo nic.

Wszedzie ná blazny kápice.

Wziat ná kiel.

90

Wypráwił go z kufszá ná wroble.

Widze że nie péc.

Wziat to Diabel za stáry dlug.

Wolalbym w Mártowcy świnié pásc.

W Kárczmie nie máś Pána.

Wyiechał by wesz ná czolo.

Wydał go ná mięsne iátki.

Wiecey gośc za godzina w cudzym domu wyrzy/ niż gospodarz za

Wydał go ná rzecz.

Crok.

Wazywószy ná Ryby/ á ná pieprz nie wazyć :

100

PROVERBIORVM POLO-
NICORVM
CENTVRIA DECIMA SEPTIMA.

W Czeptu się vrodził/ á w powrośtku zginie.

Wronámi go karmiono/ á krucy go ziedza.

Woiná bez wici.

Wyspał się by myśz ná pudle.

Wygláda by szczurek z maki.

W Bytki go pomoże y z kufszé / y z samostrzalu.

W czym się to hamy / to nam często škodzi.

W szcześnie ludzie się zapomináia.

Wiecey się chłop tego boi/ co bezpiecznie w kroku stoi.

Wielcy

Centuria Decima septima.

Wielcy Słodzicie mąte wieśzają. Magni fures paruum d
 ● cunt. *Digenes.*

Wdowiec z wdowa/rzadko dobrze z sobą.

We zley toni.

Wdowcy za maż gotowy.

Wiele przewodza/gdzie sie wszyscy zgodza.

Wszystko sie rozleci/ co szczeniż dla dzieci.

Wierna Bursá/ zie bez obrusá.

Wode do morza wożić. *Aquam Oceano affundere.*

W karczmie/ w Łazni/ w Nitynie/ y w Kościele nie znać Pána.

Wode mierzyć.

Wszadził go ná Bärzego.

20

Wiecey w dupie gowien/ niżli w głowie mozgu.

Wilkowi owce poruczono. *Lupo ouem commisisti.* *Terent.*

Wodsi go za nos.

Wissá iak Bog/ iednemu dáie/ drugiemu bierze.

Wiedza sasiedzi/ iako kto siedzi.

Wszystkich sie radz / á iednego słuchay.

Wiczy sie by Cygan po świećcie.

W ostrogách.

Wszystko poiady z kóściami. *Cū ipso canistro omnia deuorauit.*

W kázdrey rzeczy pátrzy kónca. *Finem negotiorum spectare iubeo.* *Solon.*

30

W nádzicie wiela/ málá nie opuścżay.

Wszilcża pokorá.

Wypráwue sie by Kzemienu w ogniu.

Wazono/miá żono. *Iacta est alea.*

Terent.

Wie Pan Bog czyi Káplun/ á czyi Báran.

Własny niebożczyt Dabeł/co w stoiczkzi zdechl.

Własny Petowskiiego piesek.

Wszadzono go w kózi rojek.

X

Wárá

Proverbiorum Polonicorum

Waża wąż.
diermie Bracia.

4

W dzień Symoná Judy/ boi sie koń grudy.

Festa dies Iudæ, prohibet incedere nudè.

Woda czerpa przetáktem/ kto bez Krag chce być Záktem.

Haurit aquam cribro, qui studet absq; libro.

Woyna iednego z bogáci/ á sto ich z uboży.

Wilk ná dziedzynie nie skódzi.

Przucil kósc miedzy nie.

Wolno do Piékłá/ by chciat o polnocy/

Orworem stoi/tá przeklata mocy.

Noctes atq; dies patet atri ianua ditis.

Maro:

Wszedzie dobrze/ ále domá naylepiey.

Nihil est iucundius lectulo domestico.

Q. Frater apud Cic.

Wlasny olej/ pnie sie ku gorze.

Wozko máty/ á w kolebce wielki.

Wszystko sie nagrodzić moze/ tylko strach nie.

50

Wiele słuchac/ rzecz bezpieczna.

Wiele mowic/ rzecz wsteteczna.

Audi multa loquere pauca,
esse locutum.

Nulli tacuisse nocet, nocet

Cato.

Wolno dupce/ w swoiey chálupce.

W Máiu sie rodzil/ Szarpáktem sie bawi.

Wszystko tu zostanie/ po śmierci twey Pánie.

Wielkiemu Pánu záwse kóstká dobrze páda.

Louis taxilli semper feliciter cadunt.

Wielkiemu Pánu nie wszystko trzeba baczyć.

Quo quis maior est, magis est placabilis ira.

Ouid.

W głowie sum/ w kósciách lom/ w mieřku trwoga/ tákuy kto dla

Wlasny Trebeckiego Diabel/trudno sie go skropic.

Woga.

Wlasnie iat w Komorze sadlá.

Wiemy

Centuria Decima octaua.

Żłustego miesią / tłusta poleńca.

Żnać piwo po zakwāsie. Protinus apparet planta futura ferax.

Żły chłop od Żony.

Żładł by Torunsta cegła.

Żłego człowieka karze Pan Bog przez gorżego.

Ż młodu w rāfcie / ā nā stārość w plāchcie.

Żānytkay gebe Woytku / bo teraz Lāynā po świećcie latāis.

Żelazna sierść / żelazny Koń.

Żle towarzystwo / nā złe wychodzi.

Ż nieprzyjacielem umrzeć nie żal.

Żły w przygodzie przyjaciela nie znajdzie.

Żgodnych nikt nie przelomi. Concordia inuita.

Żły radby / iżby z nim wszyscy poginali.

Żaden w swej sprawie / Sędzia być nie może.

Nocens se iudice nemo absoluitur.

Iuuenalis.

Żła wola / Żliwola /

Żli wiecey maia / iż cudze łapāia.

Żle myżurowi / żięciem być Lwowi.

Żywot starszego rczy młodszego. Vira est nobis aliena magistra.

Żłodziej domowy / nieprzyjaciel gotowy.

(Cato)

Żonā / rzadko bez gemonā.

70

Żānydiono mu oczy.

Żyda grzesć.

Ż ołnā Māż / w krzesle Senator / ā nā koniu Rycerz.

Ż kārłow wyrost / ā chłopā nie dorost.

Żły żłapā / kiedy sie vprze / y z gory nie pōciągnie.

Ż go z inochody.

Żła robotā / żle sie plāci.

Żaden cudzey żony nie poymie.

Żle ma sąsiady / kto sie sam chwali.

Laus est te os alienum.

Laus ex proprio ore forder.

Żle mu trudno sie wymowić.

Troyca

Prouerbiorum Polonicorum

Swyczay latwie rzeczy czyni. Aluetudo omnia reddit facilia.

Śnać człowieka po skorze.

Ża chudzina Pan Bog.

Żadna śmierć nie jest bez przyczyny.

Mors aliquam causam semper habere solet.

Żłote gory obiecuie / a nie ma y ołowiańych.

Aureos montes polliceri.

Z. Z. Z. Z. Z. Z.

Że ślym Żle Żnaćć / Żle Żgubić.

Żaiachali Jezni.

Żiadłaby go Korka przez noc.

Ż Zusanstkiego śiodła reka albo noga / a z Kozackiego byia przyplacacia.

Żydowstia dusza / a Kieze zebranie /

Po śmierci Bog wie / komu sie dostanie.

Suidas.

90

Ż Panem kart nie gray / w zarwod nie puścżay / pieniedzy mu nie pożyczay / Żony mu nie obtapiaj.

Żono podźmy do Koscioła / nie mam w czym mily : Podźmyś do Karczmy / Dziewko / day sam stare boty / sa tam gdzies pod ława.

Żkodziy bywśy w domu katy zostawi / a ogień kiedy przydzie / wśytko pobierze.

Żla to sprawa / kto naprzod w Obozie wykroczy.

Ż oney rzeczy Kieze Janie nic.

Żlym zlego zbyć.

Żholdwieś kądzeego swoia

Kychley wymowa / niź zbroia.

Ża Krola Olbrachtá / wyniszcżona śláchta.

M. Bielski.

Ża mlodu gólaski nachylac trzebá / bo kiedy sie zroście / tedy sie iuz ślamie.

Ż kim Bog ten bie. Qui potior causa, potior victoria.

100

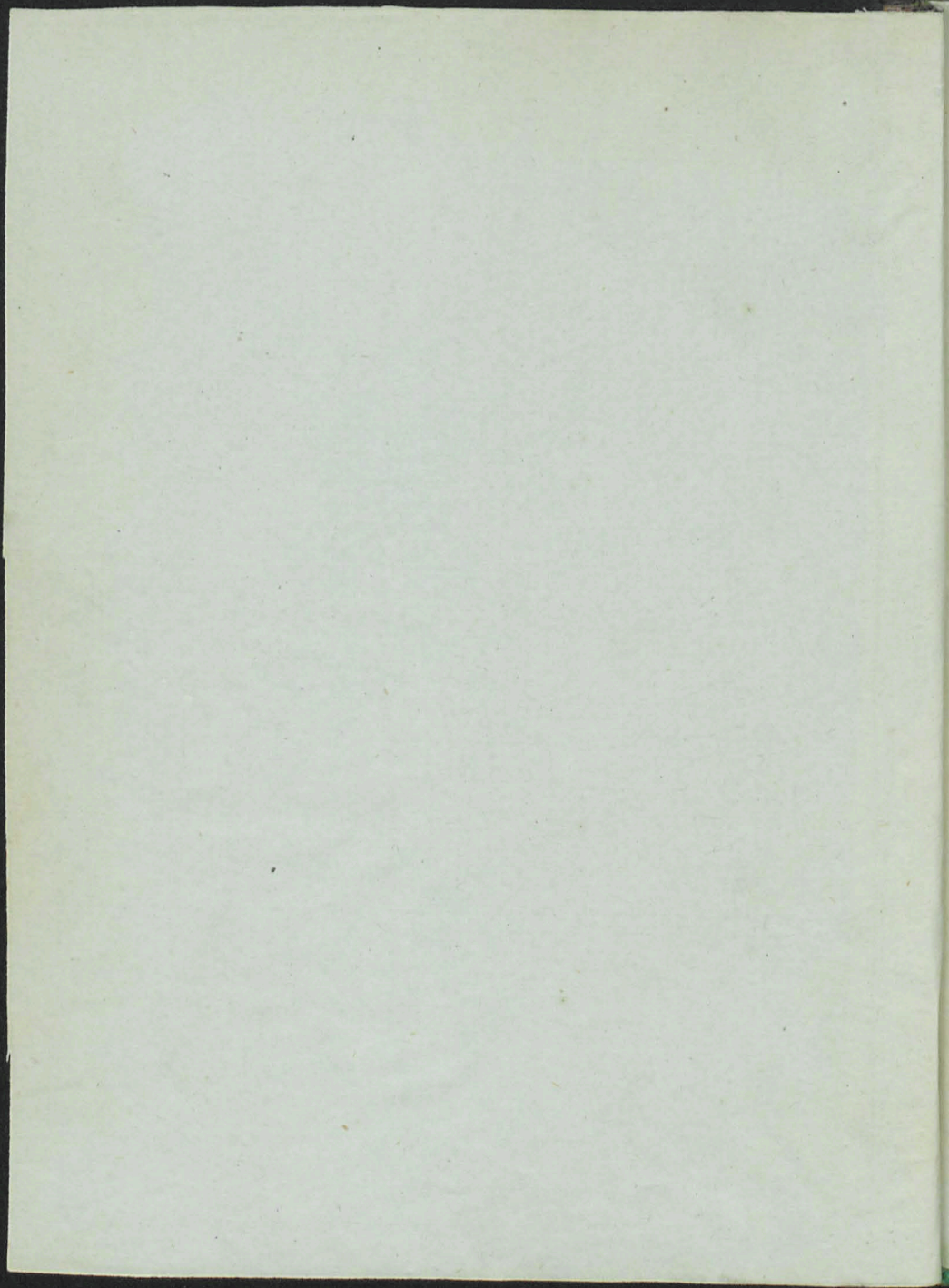

PRO-

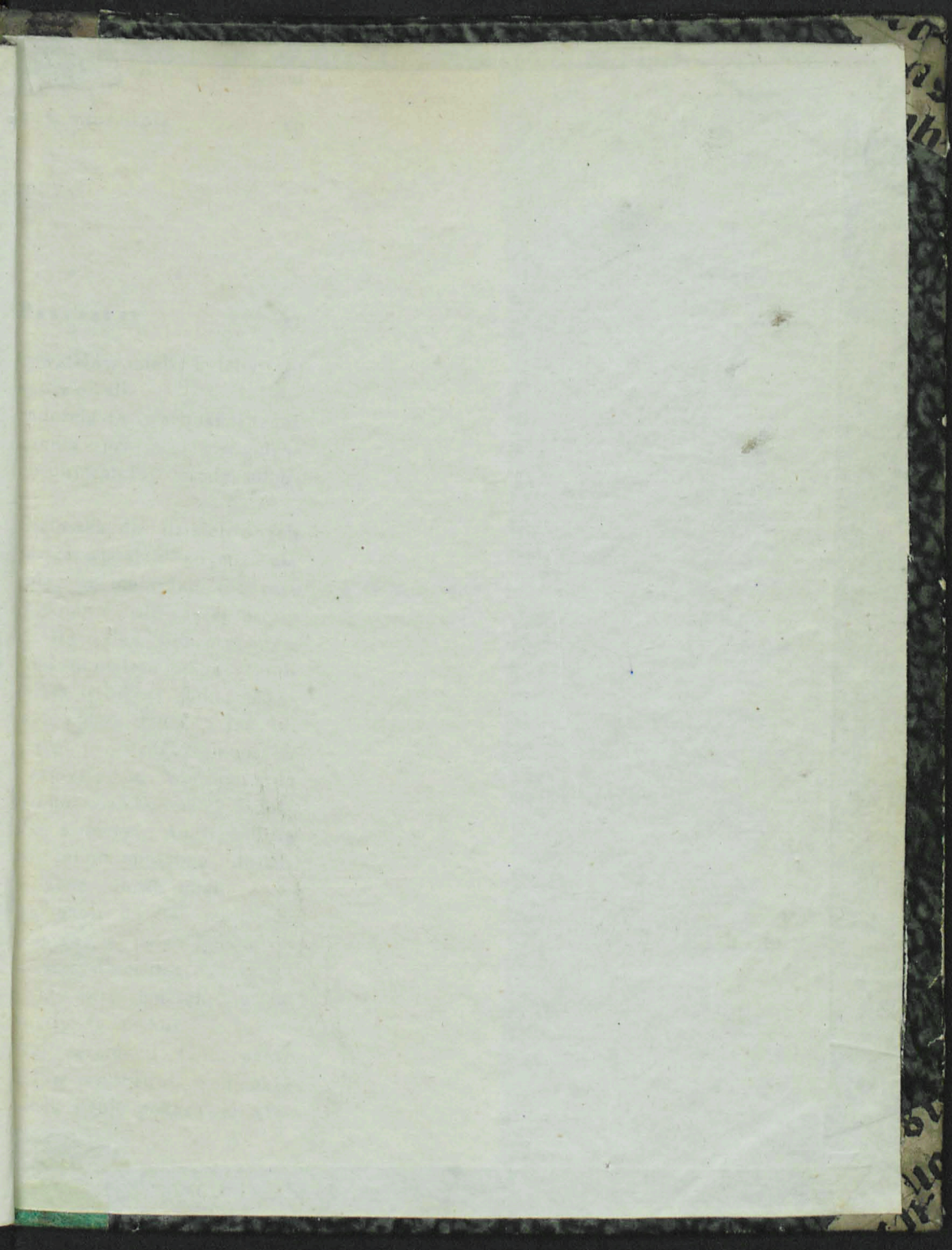

Smith 1 K. L.

ms op̄c **Lolla. Orm̄.**

cu de modo ... m et

de noct humilium re

100 1